

SKORR

Dorsala realiseringar på Kuba, Puerto Rico och Dominikanska Republiken
möjliga orsaker till fenomenet

Mileydi Fougstedt

Sammanfattning

Denna uppsats avser att kartlägga förekomsten av skorr i det spansktalande Karibien. Dorsala realiseringar av fonemet /r/, dvs skorr är ett fenomen som inte är belagt i europeisk spanska. Hur kommer det sig? Jag har försökt utröna de möjliga orsakerna till varför bakre /r/ förekommer i spanskan i den karibiska övärlden trots att det inte förekommer i standardspanska.

Uppsatsen har visst fokus på Kuba, men berör också Puerto Rico och Dominikanska Republiken. Syftet har varit att försöka hitta en geografisk korrelation mellan olika språk och etniska grupper samt förekomsten av skorr i karibisk spanska. Resultaten är inte enhetliga. På Puerto Rico verkar skorr ha spritts sedan 1980-talet. På Kuba har fenomenet fått mer uppmärksamhet sedan 1970-talet. Beträffande Dominikanska Republiken var underlaget bristfälligt och det gick inte att dra säkra slutsatser.

Enligt befintlig litteratur har fonemet /r/ i Karibien åtminstone sju dorsala realiseringar fördelade som följer: [n],[R],[ʁ],[x],[χ],[h]och[ɣ], varav de sista sex här betraktas som instanser av skorr. Ibland förekommer skorr i hela områden och ibland fläckvis. Ibland korrelerar skorr med någon av hypoteserna, och ibland inte alls.

Resultaten är inte entydiga, men *i stort* korrelerar skorr med det faktum att den spanska övärlden har haft stora bosättningar av franska och fransk-kreoltalare, de enda grannar som konsekvent har skorr i sitt foneminventarium. Ingen annanstans i Spanskamerika har skorr belagts.

Kandidatuppsats i ASV
15 hp, VT 2008
Handledare: Mikael Parkvall

Innehållsförteckning

1. Syfte.....	3
1.1 Uppsatsens inriktning.....	3
1.2 Hypoteser och frågeställningar.....	4
1.3 Uppsatsen bidrag till vetenskapen.....	5
2. Bakgrund.....	6
2.1 Historisk översikt. Fig. 1. Karta över Karibien.....	6
2.2 Kuba. Fig. 2. Karta över traditionella industrier på Kuba.....	10
2.3 Dominikanska Republiken. Fig. 3. Karta över haitierna.....	11
2.3 DR. Fig 4. Karta över traditionella industrier där.....	12
2.4 Puerto Rico. Fig. 5. Karta över traditionella industrier där.....	13
3. Metod.....	14
3.1 Kartor.....	14
3.2 Enkät.....	14
3.3 Val av metod.....	15
3.4 Hur resultaten sammanställdes.....	16
3.5 Problem med metoden.....	16
4. Resultat.....	17
4.1 Skorr på Kuba genom tiderna. Fig 6. Karta över skorr.....	17
4.2 Atlas Lingüístico de Cuba (ALCu).....	18
4.3 Resultat av enkäten för Kuba.....	21
4.4 Skorr på Dominikanska Republiken. Fig 7. Karta över skorr.....	22
4.5 Resultat av enkäten för Dominikanska Republiken.....	23
4.6 Skorr på Puerto Rico. Fig. 8. Karta över skorr.....	24
4.7 Resultat av enkäten för Puerto Rico. Fig. 9. Karta enligt enkäten.....	26
5. Diskussion av hypoteserna jämförda med resultaten.....	28
6. Sammanfattning och slutsatser.....	36
6.1 Tabell 1. Sammanfattning av hypoteserna.....	37
6.2 Förslag på framtida studier.....	37
7. Litteraturförteckning.....	40
Bilaga 1 Enkät på spanska	
Bilaga 2 Översättning av enkäten till svenska	

1. Syfte

1.1 Uppsatsens inriktning

Spanskan i de karibiska länderna utgör ett dialektområde, både fonologiskt och lexikalt (Hernandez 2000). Genom tiderna har man studerat de flesta fonologiska processer som karakteriserar området. Ett av de mest utmärkande dragen är variationen i realiseringen av fonemet /r/ och alla dess allofoner. På spanska gör man distinktion mellan ett kort <r> dvs /r/ tapp och ett långt <rr> dvs, /r/ tremulant. Enligt de spanska fonologiska reglerna förekommer /r/ i initial och i medial position, medan /r/ förekommer i medial och i final. När r-ljudet <r> ska uttalas /r/, tremulant, markeras detta alltid med en dubbel stavning av <r> i medial position, annars uttalas ett <r> som /r/ i medial och i final position. Fenomenet skorr (se nedan) som här har studerats handlar om /r/, dvs tremulanten, inte /r/. Mig veterligen realiseras inte tapp /r/ skorrande i någon variant av spanska. De dorsala realiseringarna favoriseras i kontexten före vokal, dvs, alltid i initial eller medial position, aldrig i final. Detta avspeglar de fonologiska reglerna för <r> i spanska.

I samtliga tre spansktalande länder i Västindien, (Kuba, Puerto Rico och Dominikanska Republiken) realiseras /r/ på olika sätt. Det kan assimileras, dvs fonemets kvalitet förändras av intilliggande fonem, lateraliseras, fonemet /r/ → /l/, vokaliseras, fonemet /r/ → /j/ eller elideras, fonemet /r/ → [Ø], dvs uttalas inte alls (Darias 2003).

Standardartikulationen för /r/ i spanskan är apikal. Ett märkligt fenomen som till synes förekommer slumpmässigt i området är dorsal artikulation av /r/, det vill säga att /r/ realiseras velart eller uvulart såsom det franska /r/, alltså att man skorrar i högre eller lägre grad. Det rotiska fonem som här betecknas som ”skorrande” har särdragen [+ Rotiskt] och [+ Bakre], men det finns ingen enhetlig definition av vad som menas med rotiskt (Lindau 1985). I sammanhanget implicerar termen dock att skorr inte ska kunna härledas från klusilerna /k/ och /g/ såsom på florentinsk italienska där ”coca cola” uttalas /hoha hola/ (Guèniat 2008) eller på nederländska där ”goed” uttalas /χut/ (von Zeipel 2008) – däremot betraktar jag [h] och [χ] som skorr om de synkront eller diakront varierar med mer prototypiskt rotiska fonem.

Trots omfattande studier (Dohotaru 1998-1999, López 1991, Choy 1986) om de olika realiseringarna är just dorsal artikulation av /r/ det som ägnats minst uppmärksamhet i

karibisk spanska. Syftet med denna uppsats är att jämföra resultaten från olika studier och försöka gå djupare i de möjliga orsakerna till varför skorr har spritt sig så ojämnt i de olika länderna.

1.2 Hypoteser och frågeställningar

Denna uppsats utgår från olika hypoteser om hur den bakre realiseringen kan ha spritt sig, givet att den inte är belagd i europeisk spanska. Vad beträffar latinamerikansk spanska däremot har skorr lokaliserats till just området kring Karibiska havet. De spansktalande länderna där har varit exponerade för olika språkliga och etniska influenser som kanske kan vara orsaken till att skorr uppstått. Många forskare har dokumenterat förekomsten av skorr överhuvudtaget, ibland i ingående detalj (Holmqvist 2005, Montero 1998-1999), men jag har bara andrahandsinformation som källa för vad som har sagts i litteraturen tidigare angående möjliga orsaker till förekomsten av skorr i det karibiska området, dvs, mycket av den relevanta litteraturen har inte varit tillgänglig för mig.

Mina fem hypoteser lyder som följer:

Hypotes 1 är att den emanerar från de afrikanska språken, modersmål för de hundratusentals slavar som fördes till öarna under kolonialtiden.

Hypotes 2 är att den kan ha spridits från de indianska språk som talades på öarna före Columbus ankomst 1492.

Hypotes 3 är att den kan ha spridits genom haitiernas migration till öarna i Karibien, eftersom haitiska (= haitisk kreolfranska) är det största språket i regionen, som konsekvent har skorr i sitt foneminventarium. Det är ett känt fenomen att öborna i hela Karibien flyttade runt mellan de olika öarna genom seklerna, (Espronceda 2000) antingen på grund av ekonomiska faktorer eller av politiska händelser.

Hypotes 4 är att skorr uppkom genom intern utveckling utan någon som helst påverkan av ett annat språk. Hur kommer det sig då att man övergick till skorr bara inom vissa områden?

Hypotes 5 är att skorr spred sig till spanska från franska genom kontakt. Dessa två språk har dock levt sida vid sida under många sekler på båda sidor av Atlanten men på den europeiska sidan har sådan smittoeffekt inte uppstått.

1.3 Uppsatsens bidrag till vetenskapen

Det finns många olika studier som behandlar fonologiska drag av spanskan i Karibien men få som behandlar just fenomenet av dorsala artikulationer av /r/ varken ur rent fonologiskt eller sociolingvistiskt perspektiv. Jag tror att denna uppsats kommer att vara ett bidrag till framtida analyser och kartläggningar av detta fenomen i Karibien liksom i Latinamerika i allmänhet, i synnerhet därför att uppsatsen är uppbyggd som en jämförande studie.

2. Bakgrund

2.1 Historisk översikt

Figur 1. Karta över den karibiska övärlden. Källa

http://go.hrw.com/atlas/span_hm/caribbean.htm

Spanska talas idag av cirka 400 miljoner människor som L1 (Parkvall 2007). I Karibien uppgår antal talare till ca 25 miljoner. Öarna i det spansktalande Karibien delar ett likartat förflutet beträffande den historiska, politiska, kulturella och ekonomiska samt inte minst den språkliga utvecklingen, där de utgör ett dialektområde av spanska. Kubas, Dominikanska Republikens och Puerto Ricos befolkning är ett resultat av invandring av kolonisatorerna från Spanien, av ursprungsbefolkningen som var taínos, arcaicos och kariber, vilka en gång hade immigrerat från Orinocodeltat i Venezuela och bosatt sig i Antillerna, (Martinez 2002) samt av de afrikanska slavarna, som fördes över från subsahariska Afrika (Lipski 1994). Senare immigrerade dessutom andra språkgrupper till området (Bejarano 1993).

1492 anlände Columbus till Amerika. Inom loppet av ett år hade Spanien koloniserat Kuba, som döptes till Juana efter dottern till dåvarande kungafamiljen i Spanien. Till Dominikanska Republiken nådde de i december samma år och döpte den ön till La Hispaniola. Slutligen kom de i november 1493 till Puerto Rico, som döptes om av spanjorerna till San Juan Bautista men som snarare behöll sitt ursprungliga namn "Borinquén" vilket indianerna kallade ön och som förblev den benämning, som puertoricanerna använder än idag om sig själva: 'Boricuas'(Kobel 2008).

Det är svårt att beräkna antalet invånare i Karibien vid Columbus ankomst. Vi känner till att där fanns tre grupper och att de livnärde sig på jakt och fiske, fast kariberna var krigare och tog inte sällan över områden med våld (Marcano 2008).

Spanjorerna var dock militärt överlägsna och detta gjorde att de mycket snart hade tagit över makten. Den lokala befolkningen revolterade flera gånger men led nederlag. Mot 1530 var den indianska befolkningen nästan helt utrotad på Kuba men de var fortfarande fler i Dominikanska Republiken och Puerto Rico (Luna 2002, Martinez 2002).

Under tiden inträffade upptäckten av fastlandet, först Mexiko och sedan Peru, båda, stora länder med tydliga rikedomar och avancerad infrastruktur. Detta medförde att öarna i Karibien förlorade en del av sin betydelse eftersom de, med undantag för Kuba, inte låg utmed rutten till de nya, rika områdena.

En ny handelsverksamhet fick ett rejält uppsving på andra sidan Atlanten medan koloniseringen av Amerika fortgick, nämligen slaveri. När spanjorerna insåg att den lokala indianbefolkningen i Karibien hade minskat till några få tusen, blev de tvungna att leta efter arbetskraft för att kunna fortsätta exploatera öarna. Detta ledde till att spanjorerna såg en ny möjlighet att behålla makten genom att importera slavar från Afrika.

Mellan 1500- och 1900-talen fördes över en halv miljon slavar till de spansktalande länderna i Karibien (Lipski 1994). Slavarna importerades för att arbeta främst inom guldutvinning. När guldgruvorna var i princip tömda riktades arbetet mot de andra industrierna, dels de traditionella jordbruksprodukterna såsom kaffe, kakao och sockerodling och dels boskapsskötseln. Dessa industrier nådde sina höjdpunkter under 1600- och 1800-talen. Produkterna såldes främst på den europeiska marknaden (Sourdis 2007).

I Haiti, som var fransk koloni fortgick en liknande utveckling, men till skillnad från de ovannämnda länderna stod Haiti för den största importen av slavar från Afrika, uppemot 700 000 människor (Lipski 1994).

Haiti och Dominikanska Republiken utgör samma ö, ursprungligen känd som La Hispaniola. I Haiti i väster, talas franska och franskbaserad kreol. Längs med gränsen mellan de båda länderna talades spanska också på den haitiska sidan som L2 och franska samt franskbaserad kreol på den dominikanska sidan. Dominikanska Republiken ligger i den östra delen av ön. Där talades spanska (Lipski 1994).

I standardspanska uttalas fonemet /r/ apikalt. Ett intressant fenomen i Karibien är att i vissa områden på respektive ö velariseras eller uvulariseras /r/, dvs, uttalas likt det franska /r/:et (IPA). Hur kan detta komma sig när det aldrig funnits något bevis för skorr i europeisk spanska?

I Europa spreds ett nytt språkligt fenomen mellan 1700-och 1900-talet, nämligen skorr. Ingen vet exakt hur det uppkom men ”många skorrande språk talas inom ett begränsat område i Europa” (Parkvall 2007:25).

Skorr spred sig snabbt i Frankrike, Tyskland, Nederländerna och Portugal. Skorr är ovanligt i världen, och det är därför vi vill anta kausalitet. Det förefaller logiskt att skorr också spred sig ned till respektive lands kolonier eftersom deras språk var makthavarnas modersmål och dessutom på grund av den flitiga kontakten mellan öarna och Europa.

Något som Kuba, Dominikanska Republiken och Puerto Rico har gemensamt är sin geografiska närhet till Haiti, Guadeloupe, Martinique och de andra franska kolonierna runt om i Karibien. Under kolonialtiden pågick slavhandel och flitig kommers av olika jordbruksprodukter: kakao, kaffe och socker mellan de olika öarna. Dessa industrier växte alltmer och krävde billig arbetskraft.

1791 startade den haitiska revolutionen. Många fransmän med sina mest trogna haitiska slavar flydde från Haiti under de kommande åren till de tre spansktalande öarna Kuba, Puerto Rico och Dominikanska Republiken (Cassá 1977).

2.2 Kuba

Kuba är Karibiens största ö med en landyta om ca 111 000 km². Vid spanjorernas ankomst levde tre olika indiagrupper på ön, guanahatabey i västra delen och taíno och siboney i östra delen. Det är svårt att beräkna befolkningsantal för den perioden, men inom loppet av 50 år hade indianbefolkningen, med undantag för guanahatabey som levde kvar fram till 1600-talet, i princip försvunnit på Kuba (Marcano 2008).

I en studie av Lipski från 1994 framgår i en tabell att uppemot 600 000 slavar fördes över från subsahariska Afrika till Kuba under perioden 1600 till 1860, med en hög koncentration strax före revolutionen på Haiti 1791 och fram till dess att slavhandel blev förbjudet ca 1860. Andra källor uppger uppemot 1 300 000 slavar (Alvarado 2008).

Till Kuba kom slavar från en mängd olika bakgrunder, fram till 1521 kom ”negros ladinos” ’svarta uppfostrade i spanska kristna hem’, men redan 1517, efter en förändring i lagen, kunde Spanien börja importera slavar direkt från Afrika (Balga & Bernal 2003:71). Då började slavar anlända främst från västra delen av Afrika.

Revolutionen på Haiti framkallade stor migration från Haiti till Kuba enligt Millet (1987: 72 citerad i Figueroa 2003). Från 1791 och fram till början av 1900-talet anlände till Kuba flera tusen haitier tillsammans med sina franska ägare. De flesta bosatte sig främst i Santiago de Cuba, Guantánamo, Camagüey och Pinar del Río. I dessa områden är jorden mycket bördig. År 1801 blev Santo Domingo, Dominikanska republikens huvudstad belägrad av de haitiska styrkorna ledda av Louverture, avsikten vara att befria slavar på östra sidan av ön. Denna händelse ledde till ännu en migrationsvåg till Kuba, fast denna gång var det både franska och dominikanska mark- och slavägare som flydde dit.

Enligt mantalsskrivningen i Santiago de Cuba 1808 utgjorde den franska och haitiska befolkningen 20,93 % av det totala antalet på 33 881 personer inskrivna i länet. Som resultat av kriget mellan Spanien och Frankrike fick många haitier och franska medborgare *officiellt* lämna landet 1809. Emellertid framgår av olika historiska dokument att siffrorna för de som fick lämna landet inte stämde (Olga Portuondo 1994b:192 citerad i Figueroa 2003). Många av slavarne hade inga egna medel för att lämna landet och fick istället gömma sig uppe i bergen.

Karta över traditionella industrier på Kuba

I jordbruksområdena förutom i väster, där det traditionellt är vit befolkning, (Alert m fl, 2001) är majoriteten av befolkningen svart, dessutom är det i dessa områden som de flesta slaverna kom till. De orangea områdena, som markerar boskapsskötsel förknippas med vit befolkning. Så också i de provinser där man har blandade industrier (Alert m fl, 2001).

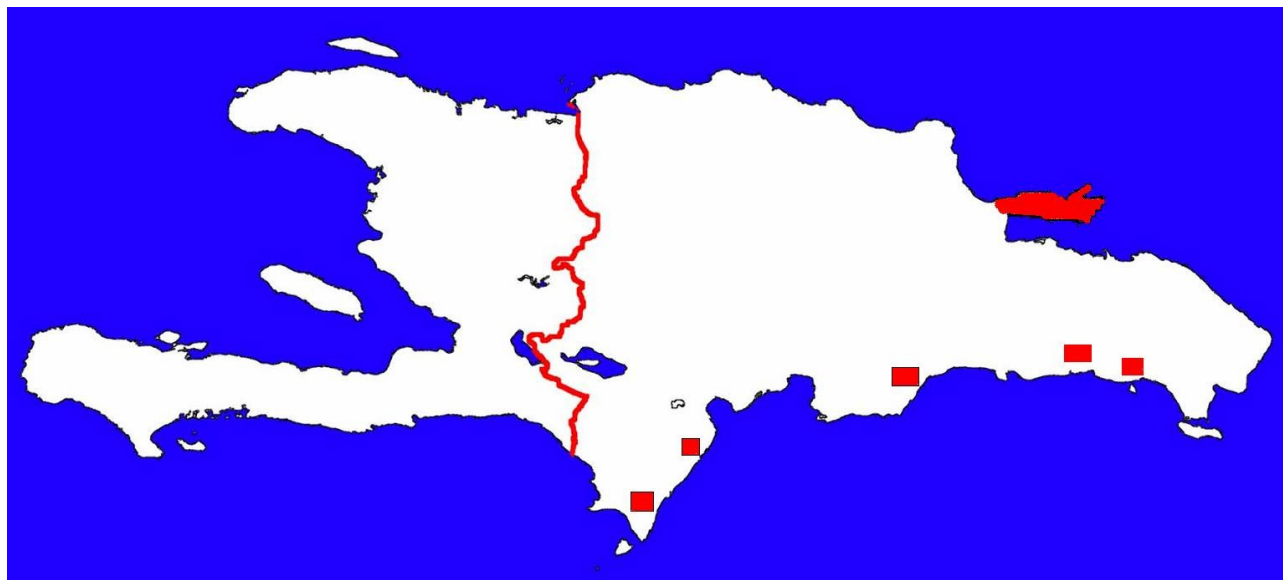

Figur 2. Kartan ovan visar fördelningen av de olika industrierna på Kuba.

- *Brunt* visar de traditionella jordbruksområden i väster tobak och i öster socker och kaffe.
- *Orange* visar de traditionella områden för boskapsskötseln.
- *Lila* visar områden med blandade industrier.

2.3 Dominikanska Republiken

Dominikanska Republiken (öns östra halva), sträcker sig över 48 442 km² av totalt 76 192 km² för hela Hispaniola. På vänstra sidan av ön ligger Haiti.

Figur 3. Karta över haitier och språkkontakt mellan spanska och franska samt kreolfrenska.

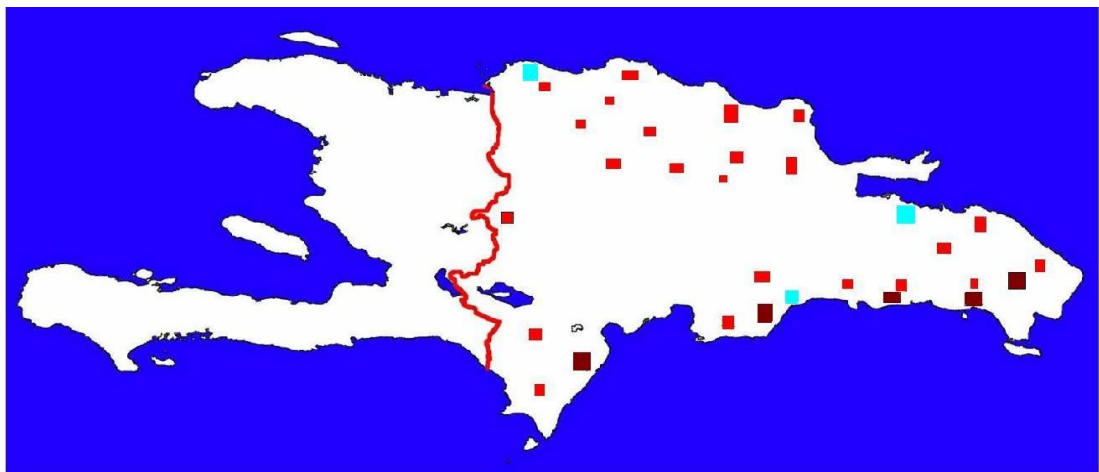
Kartan visar var haitierna och andra invandrare från de karibiska öarna varit bosatta på Dominikanska Republiken och var det franska språket och de franskleksifierade kreolerna har varit i tätaste kontakt med spanska, längs med gränsen, markerat i rött; markerat med punkter från vänster är sydspetsen Cabo Beata, där det än idag finns en hög koncentration av haitier; orterna Barahona, San Cristóbal, San Pedro de Macorís, och La Romana är traditionella sockerrörsområden även dessa med hög koncentration av haitiska slavar/arbetare och allra längst i nordost, också markerat med rött, ligger Samanáhalvön, traditionellt haitiskt fäste.

Dominikanska Republiken har liknande historia som de andra två spansktalande länderna i Västindien. En sak skiljer dock - som grannar till Haiti har de varit utsatta för beläring av både fransmän och haitier. Första gången var 1801 när Louverture hade som avsikt att befria slavar på östra sidan av ön. Den andra gången var 1822-1844 då de var ockuperade av haitierna och förbjöds att använda spanska. De östra och västra delarna skulle tillsammans bilda

en fransktalande enhet. Detta misslyckades dock och franska användes bara av officerare och tjänstemän och dessa var i minoritet (de Granda 1994:209).

Totalt fram till 1919 beräknades migrationen från Haiti till Dominikanska Republiken till 750 000 (Anglade 2007). Den haitiska närvaron i Dominikanska Republiken har alltid varit hög av olika anledningar, men framförallt för att haitierna emigrerat dit som arbetskraft inom sockerindustrin. Idag beräknas antalet haitier och haitiska ättlingar i Dominikanska Republiken vara närmare en miljon, men mörkertalet är stort eftersom många är utan uppehållstillstånd och utnyttjas för att utföra arbeten som dominikanerna själva inte längre vill göra (Soto 2004).

Traditionella industrier i Dominikanska Republiken

Figur 4 visar de traditionella industrierna i Dominikanska Republiken.

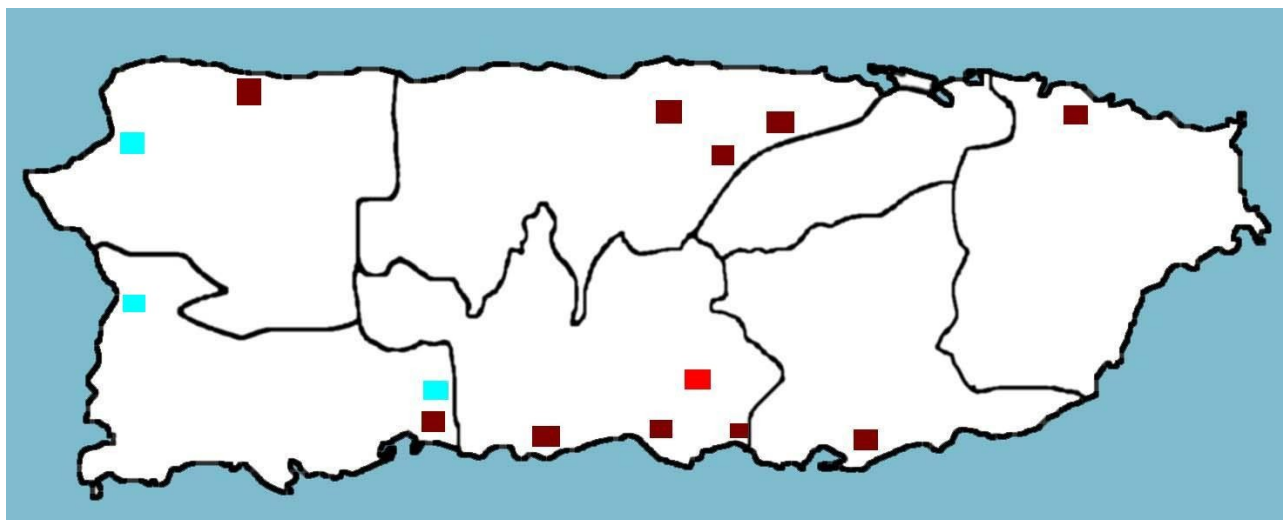
- *Orange visar boskapsskötseln.*
- *Brunt visar traditionella sockerrörsområden.*
- *Blått visar i nordöst traditionella fiskeindustriområden och i söder textilindustrin.*

2.4 Puerto Rico

Puerto Rico delar delvis samma historia som de andra två länderna men sedan 1898 har det stått mer eller mindre under kontroll av USA, numera som självstyrande egen stat inom den federala unionen.

Slavarna på Puerto Rico togs främst till östra delen av landet, Vieques, Loiza och Ponce i södra delen på 1800 talet (Rabin 2008, Negrón 2007). Året 1815 inträffade en viktig händelse, Real Decreto de Gracia. Detta kungliga dekret innebar att europeiska katoliker, främst från Spanien och sedan från andra europeiska länder kunde emigrera till de spanska kolonierna Kuba och Puerto Rico. Detta medförde att stora vågor av européer flyttade till öarna och kunde äga mark. Puerto Rico hade redan etablerat vissa industrier såsom boskapsskötseln, socker och andra jordbruksprodukter. Dessa fortsatte att frodas med de nya invandrarvågorna (Azcarate 2008).

Karta över traditionella industrier på Puerto Rico

Figur 5. Karta över jordbruk och andra industrier.

- Brunt markerar traditionella jordbruksområden med både sockerrör och kaffeodlingar.
- Oranga markerar boskapsskötsel.
- Blått markerar övriga industrier såsom fiske och textilindustri.

3. Metod

Jag har valt att sammanställa litteratur i form av olika artiklar, publicerade studier, uppsatser och böcker som behandlar de olika ämnena och beröringspunkterna ur både sociolingvistiskt och historiskt perspektiv för området. Till en början tog jag kontakt med olika lingvistikinstitut, universitet och andra organisationer, som främjar och ägnar sig åt språkforskning. Allt material berör specifikt migrationshistorik mellan och till öarna; de olika befolkningsgrupperna och deras respektive modersmål; språkinventarium för området, både före och efter Columbus ankomst; språkliga kontakter; kolonialhistoria inklusive antal slavar som fördes till öarna och under vilka perioder; detaljerade beskrivningar av fonologiska processer typiska för området; sociolingvistiska analyser samt ekonomisk och politisk utveckling för varje ö och hur dessa faktorer kan ha samverkat. Dock har jag ägnat speciell uppmärksamhet åt fenomenet med dorsala /r/ i området eftersom det är huvudtemat för min uppsats.

3.1 Kartor

Jag har valt att illustrera den historiska utvecklingen på kartor med fysisk uppdelning, dels för hela Karibien dels för varje ö separat. Utifrån data och statistik, hämtade från litteraturkällorna, har jag sedan ritat kartor där det framgår i vilka områden det har funnits speciella språk- och etniska grupper som kan vara relevanta för min undersökning samt vilka industrier som har funnits i respektive land. Till sist har jag använt kartor, som visar var det faktiskt förekommer skorr enligt olika källor i litteraturen samt utifrån svaren på den enkät jag skraddarsytt för ändamålet. Jag har använt Photoshop och Paint för framställningen av kartorna.

3.2 Enkät

Jag har skraddarsytt en enkät för att kartlägga skorr-situationen idag. Enkäten består av en A-4 sida. Den innehåller en kort introduktion om ändamålet med undersökningen och en definition för vad som menas med skorr (*una R que se parece a la R francesa, 'r/ som liknar uttalet för franska /r/'*) för att undvika missförstånd. Enkäten innehåller sammanlagt sex (6) frågor som är organiserade enligt nedan:

Fråga 1 berör realiseringen av fonemet /r/ i sig

Fråga 2 berör informantens eget geografiska ursprung

Fråga 3 berör om de känner till fenomenet genom någon bekant eller närstående och dennes geografiska ursprung

Fråga 4 berör den sociolingvistiska vinkeln

Fråga 5 berör allmän kännedom om den geografiska förekomsten av fenomenet

Fråga 6 berör allmänna och valfria kommentarer som informanten vill tillägga.

Syftet med frågorna är att få fram andra former för fonemet /r/ i området än standardens apikala artikulation i spanska. Vidare att undersöka hur utbrett och känt skorrphenomenet är på de karibiska öarna, likaså för att få en uppfattning av hur det betraktas socialt samt slutligen för att försöka upptäcka om fenomenet ökar eller minskar i området.

Enkäten är allmänt riktad till spankstalande och till människor som på grund av sitt arbete kommer mycket i kontakt med det spanskspråkiga Karibien. Informanterna har olika yrken, i vissa fall med anknytning till språkvetenskap, men de flesta har helt andra yrken.

Informanterna skulle uppfylla minst ett av följande kriterier:

- 1- Härstamma från de berörda länderna, Kuba, Dominikanska Republiken och Puerto Rico
- 2- Bosatta i länder där det finns stora grupper från öarna
- 3- De har av olika skäl besökt och/eller rest runt på öarna
- 4- De har av någon annan anledning haft mycket kontakt med dessa tre nationaliteter

Slutligen inkluderade jag fyra frågor därav tre som variabel om kön, födelseland och vistelseort. Första frågan var namnet som det var valfritt att besvara.

Enkäten sändes via elektronisk post som hemlig kopia för att för säkerhets skull hålla mottagarna och deras mejl-adresser okända för varandra. I meddelandet informerade jag om ändamålet med undersökningen, hur jag ville bli hjälpt genom att sprida enkäten vidare inom deras respektive bekantskapskretsar och jag angav dessutom att all information beträffande personliga uppgifter skulle komma att behandlas med sekretess. I vissa fall har jag intervjuat informanterna per telefon och fyllt i enkäten själv, för att sedan skicka en kopia till de berörda.

3.3 Val av metod

Med tanke på uppsatsens karaktär och syfte var en rundresa till berörda områden utesluten. Genomgång av befintlig litteratur var den enda framkomliga vägen. Detta kompletterades dock med den nämnda frågeundersökningen.

3.4 Hur resultaten sammanställdes

När jag hade samlat allt material delade jag in det i respektive ämnesområde för varje land och beroende på vilken kategori det tillhörde, historia, lingvistik mm. Jag läste genom varje referens och sammanställde litteraturlistan.

3.5 Problem med metoden

Det har visat sig vara mycket svårt att hitta informanter från de aktuella områdena eftersom dorsalt /r/ inte alls är så utbrett i spanskan. Det är överhuvudtaget svårt att få inblick bakåt i tiden eftersom det inte finns tillförlitliga informanter att tillgå. Det finns ingen tillgång till foneminventarier för indianspråken genom litteraturen. Det finns inga inspelningar att analysera. De källor som beskriver ord, som kan härledas till dessa språk, använde sig av spansk fonematisk representation (skrev som det låter på spanska). Detta gäller även uttalet för de levande muntliga afrikanska språken som används i rituella och religiösa sammanhang än idag. Det saknas alldeles för mycket historiskt material, t ex statistik, för att man ska kunna kartlägga fenomenet på kronologiskt och geografiskt korrekt sätt.

Ingen vet hur stora fonologiska och strukturella förändringar de inblandade språken i Afrika och Karibien har genomgått, och därför är det svårt att jämföra hur de har utvecklats med tiden. Mycket av materialet och källorna som finns att tillgå är ofullständiga därför att fenomenet är tämligen begränsat geografiskt och har inte ägnats mycket uppmärksamhet. Trots djupa undersökningar av alla tillgängliga källor, såsom dokument, böcker, essäer mm känns det som om många av konklusionerna av nödvändighet bygger på indicier och är något för löst grundade. Jag känner dock att jag har använt källorna, med sina brister, så mycket som varit möjligt och frågeundersökningen har tillfört ett visst värde.

4. Resultat

4.1 Skorr på Kuba genom tiderna

Förekomsten av skorr på Kuba är inte väl dokumenterad överhuvudtaget. Före de första undersökningarna som gjordes under 1970-talet fanns det bara anteckningar av Navarro Tomás där han nämner att velara allofoner av <rr>, (dvs /r/) hade börjat sprida sig på ön (Navarro, 1948:94 citerad i Montero 1998-1999). Naturligtvis väckte detta nyfikenhet bland lingvister på Kuba och olika undersökningar har genomförts sedan dess. Redan 1971 nämnde López (1983:140 citerad i Figueroa 2003) att på östra Kuba, i en liten by kallad Yateras i Guantánamo, förekommer flitig användning av denna variant.

Under 1970-talet genomförde Beatriz Valera Cuéllar en undersökning av kubaner bosatta i USA vilka ofta använde velara varianter. Informanterna var 50 totalt, majoriteten från Havanna, (80 %) samt dessutom från Matanzas, Las Villas, Camagüey och Oriente (Cuéllar citerad i Montero 1998-1999).

Det framgick av analysen att det fanns fyra allofoner till /r/. Två av dessa allofoner är med hennes termer: *rr velar vibrante sonora*, 'tonande velar tremulant' och *rr velar vibrante sorda*, 'tonlös velar tremulant' (sic! Detta låter som en anatomisk omöjlighet men jag tror att de måste mena två uvulära varianter). De andra två allofonerna är *rr velar fricativa sorda*, 'tonlös velar frikativa' och *rr velar fricativa sonora*, 'tonande velar frikativa' (Cuéllar 1971:19 citerad i Montero 1998-1999). Vidare säger Cuéllar att skorr förekommer i Las Villas och som mest i Havanna. I Cuéllars undersökning i USA, framgick att skorr förekom tillräckligt ofta för att kunna betraktas som en vanlig allofon till fonemet /r/.

Jag håller med Montero (1998-1999) i hennes analys att nackdelen med undersökningen är att Cuéllar valde informanterna utifrån kriteriet att de använde velara varianter regelbundet och därför är det svårt att veta vilken frekvens ett slumpmässigt urval hade givit. Det är också svårt att veta om frekvensen av de velara realiseringarna förändrats med åren om man beaktar det faktum att de inte längre bodde i en helt autentisk, kubansk språklig miljö. I slutet av 1990-talet undersökte Figueroa (2004) förekomsten av lateralisering av /r/ i Santiago de Cuba och Guantánamo i öster, där inslaget av svarta och haitier varit mycket stark. Han fann att endast 6 informanter av totalt 1500 skorrade. Detta är ett resultat tvärt emot

Cuéllars. I hennes undersökning är dock underlaget alldeles för dåligt för att några säkra slutsatser ska kunna dras.

4.2 Atlas Lingüístico de Cuba (ALCu)

Det kubanska Institutet för Litteratur och Lingvistik ('Instituto de Literatura y Lingüística José Antonio Portuondo Valdor') genomförde grundarbetet för "Atlas Lingüístico de Cuba" under perioden 1988-1996, den publicerades år 2007. I resultaten, som visas i kartan nedan, framgick att skorr som allmänt dorsalt drag förekommer främst i de västra och centrala delarna av landet. I vissa områden såsom Guantánamo är skorr lokaliserat till glesbygden och används som allofon till standardens alveolara realisering (Montero 1998-1999). Skorr är ojämnt fördelat över hela ön.

*Figur 6 Karta över skorr på Kuba (Ritad av Parkvall på basis av data från Valdor 2007)
Provinserna är från vänster Pinar del Río, Havanna, Cienfuegos, Santi Spiritu och Granma.*

Det som är anmärkningsvärt, enligt resultaten är att de områden som markerats med den djupaste röda färgen, Pinar del Río i väster, och Cienfuegos i den centrala delen, är provinser med huvudsakligen vit befolkning (Alert m fl, 2001). Detta strider mot den allmänna uppfattningen bland kubaner att det är i östra Kuba och i synnerhet bland svarta, man skorrar mest (se enkätens resultat på sidan 19). I båda provinserna har de franska bosättningarna spelat framträdande roller.

De fransktalande var eldsjälur vid utvecklingen av jordbruket och andra industrier (Santos 2006). Cienfuegos grundades av franska invandrare från Louisiana och Bordeaux 1819 (Ortiz 1991:224). Här förekommer en mer aspirerad version av fonemet /r/ och det realiserar /h/ (Valdor 2007). Dessa områden har traditionellt haft vit befolkning och låg andel haitiska bosättningar.

Havanna fick sin status som huvudstad 1553 och har länge varit inkörsporten för all innovation och förändring. Havanna fick stora franska bosättningar från Louisiana efter den haitiska revolutionen (Ortiz 1991:224). Haitiernas närvaro på Kuba har varit mycket stark ända sedan dess (Gómez 2005). Havanna har dessutom varit ett fäste för alla andra invandrargrupper, såsom kineser och invandrare från Mellanöstern (Bejarano 1993).

Trots att skorrer inte är framträdande i östra Kuba enligt den senaste undersökningen (Valdor 2007), återkommer det som språkligt drag i de andra undersökningarna (Cuéllar 1971, López 1983:140, Figueroa 2003, Montero 1998-1999) om än hos en liten andel av talarna. Skorrer har lokaliserats till små kommuner i Oriente, 'östra Kuba': Yateras, Cuatro y Medio, La Palmita och Barranca. Alla dessa med starka haitiska influenser och centra för sockerindustri (Figueroa 2003, Montero 1998-1999). Alla fyra kommunerna ligger i provinserna Santiago och Guantánamo. Enligt alla undersökningar favoriserar dorsala realiseringar i kontexten före vokal, både i initial och i medial position. I slutposition favoriserar lateralisering och elidering (Figueroa 2003).

Enligt denna undersökning och enligt Bernals (1998-1999) framgår också att skorrer realiserar oftare av män än av kvinnor och att det är mera vanligt bland lågutbildade. Enligt min egen erfarenhet är skorrer korrelerat med den maskulina variabeln, däremot inte alls korrelerat med låg utbildningsnivå. Jag har upplevt det mer som idiolekt hos olika individer från alla delar av ön, dock främst i Havanna, Cienfuegos och Guantánamo.

Östra Kuba som region utmärker sig på flera sätt. Det är den delen av Kuba, som har haft störst svart befolkning, både slavar och fria. Enligt folkräkningen 1861 bestod befolkningen i Santiago och Guantánamo av 28 % vita och 71 % svarta. Detta står i direkt kontrast till Mantanzasområdet, öster om Havanna, som bara hade 51 % svart befolkning vid samma tidpunkt. Vidare är östra Kuba det enda området med indianskt påbrå bland sin befolkning (Barreiro 2006). De bor kvar i ekonomiskt och språkligt isolerade områden såsom Baracoa, Maisí, Sagua de Tánamo (García 2006). Dock lever inget av indianspråket idag annat

än i form av lexikala fragment. Östra Kuba är också det område, som har haft en jämn blandning av svart, spanskättad och franskhaitisk befolkning. Tidigt var det spanska inslaget stort eftersom östra Kuba var den del som först koloniserades. Fram till 1553, när Havanna fick sin status som huvudstad, var makten lokaliserad till den östra delen. Jorden i östra delen av Kuba är också mycket bördig och gav stora möjligheter till att utveckla jordbruket. I början av 1500-talet då slavimporten intensifierades kom många av slaverna att hamna i östra delen av landet.

Varje grupp har kunnat sätta sin prägel både kulturellt och språkligt. Den svarta befolkningen, främst de bantuspråkstalande, (Cremé 1994: 21 citerad i Figueroa 2004) har troligtvis efterlämnat lateralisering eftersom denna variant återfinns i områden med långvarig närvaro och hög koncentration av svart befolkning (Figueroa 2004). Den spanska befolkningen, främst från södra Spanien och Kanarieöarna, har troligen bidragit till bytet av /l/ → /r/ (Ruiz, V. & Miyares, E. 1984). Enligt Montero är det de fransk- och franskkreol-talande som sannolikt har lämnat efter sig dorsala realiseringar av /r/, eftersom deras är de enda grannspråken, som har velara /r/ i sitt foneminventarium (Montero 1998-1999 :11).

Av de olika undersökningarna framgår att skorr är fortfarande relativt okänt på Kuba. Det är dock intressant att konstatera att förekomsten av skorr har fått mer uppmärksamhet sedan det nämndes första gången av Navarro Tomás 1948 (Navarro, 1948:94 citerad i Montero 1998-1999).

Kuba är ett land som sedan snart femtio år tillbaka har drabbats av konstant utvandring, och vid vissa tillfällen stora utvandringsvågor, till exempel, El Mariel, 1980, då 125 000 kubaner emigrerade till USA (Aja 2000). Å andra sidan har invandringen i princip upphört, i alla fall reducerats till relativt små grupper av gäststudenter från utvecklingsländerna och tekniskt inriktade arbetare från före detta östblocket.

Landet har varit stängt och fört en språkpolitik som saknat enhetlighet och klara riktlinjer.

Vidare är Kuba en nation med mycket stark kontroll över sin befolkning och regeringen har medvetet satsat på att förhindra intern migration med diverse hinder. Dessa åtgärder intensifierades speciellt i början på 1990, men enligt folkräkningen 1970 var 28 % av befolkningen i Havanna född någon annanstans. För Oriente däremot var det enbart 1,4 % som inte hade sitt ursprung i detta område (Márques 2001). Numera är det i princip omöjligt att flytta från en provins till en annan utan att ha arbete eller vara antagen av en skola på förhand.

Ytterligare ett problem är den enorma bostadsbristen (Espinosa 2006). Migrationen till Havanna,

huvudstaden, ska begränsas med alla medel, medan migration mellan provinserna är mer accepterad.

Detta skulle också kunna vara en anledning till att skorr har spritts mer över ön, men inte till den grad man skulle kunna förvänta sig om man beaktar både att det fanns mer intern migration samt att landet haft en demografisk explosion sedan 1959. Då var den kubanska befolkningen 6 miljoner och enligt folkräkningen från 2002 uppgick den totala befolkningen då till 11,2 miljoner.

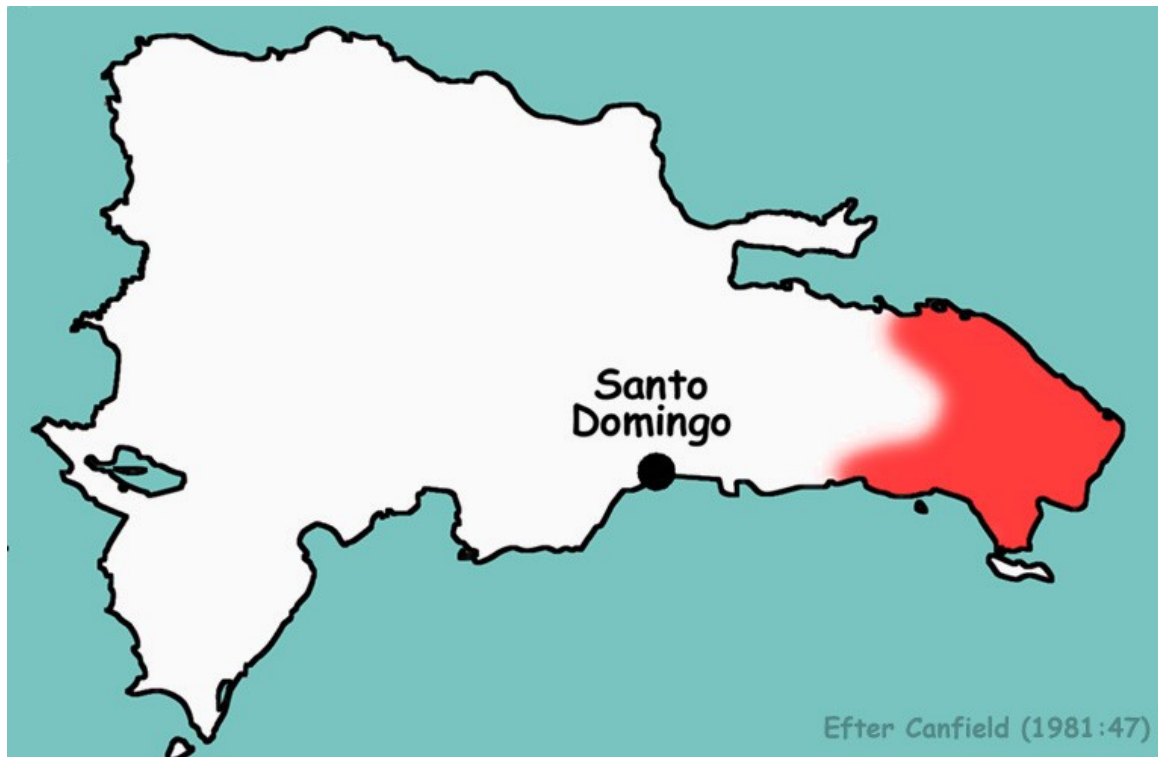
En annan uppgift som skulle kunna tyda på att skorr har spridits mer är att den vita befolkningen fortsätter vara i majoritet, 65 %, medan den svarta och *mestiza* (blandade) utgör 10 respektive 25 %. Frågan är också hur skorr påverkas, minskar eller ökar det bland de utvandrade grupperna. De kubaner, som flyttar till USA till exempel, vilka var ju de som studerades av Cuéllar, behåller de sitt sätt att velarisera /r/ eller försvinner det om de inte längre är i rätt sociolingvistisk miljö? Kan skorr bli så utspritt att det blir socialt accepterat och därför kommer att accepteras som ett möjligt standarduttal som till exempel regressiv kontaktassimilation? Detta återstår att se. Det finns mycket kvar att kartlägga inom detta område på Kuba.

4.3 Resultat av enkäten för Kuba

Enkäten beträffande Kuba besvarades av 26 informanter. Informanterna bor både på och utanför Kuba och några av dem arbetar specifikt med språkvetenskap. Informanterna var från alla delar av ön. Allmänt framgick av enkäten att fenomenet inte är så känt på Kuba, ändå uttryckte hälften att de associerar det till de östra delarna av ön. Majoriteten ansåg att skorr var ett talfel och ofint. Skorr associeras dessutom med låg utbildning. Det verkar allmänt vara mycket socialt stigmatiserat på Kuba. Resultaten av min enkät korrelerar inte alls med resultaten från Valdor (2007).

Det är möjligt att informanterna missförstod begreppet ”skorr”, i enkäten formulerat som ”ett r-uttal liknande det franska” och att detta påverkade resultatet. Flest informanter var dock från Havanna och kanske de uppfattar en ökad artikulatorisk energi under realiseringen av /r/ i Santiago och Guantánamo som ett sätt att skorra. Detta är dock fel eftersom det är en apikal eller en alveolar realisering. Några få informanter associerade skorr direkt till Puerto Rico och uppfattade det som en puertoricansk identitetsmarkör. Det framkom också att en associerade fenomenet med det karibiska kustområdet i Colombia.

4.4 Skorr i Dominikanska Republiken

Figur 7. Karta över skorr i Dominikanska Republiken (Ritad av Parkvall på basis av data från Canfield (1981: 47))

Kartan ovan visar i rött hur skorr belagts av Canfield 1981. Denna kartläggning visar inga tydliga samband, varken med traditionella sockerrörsområdena eller de haitiska bosättningarna. Man skulle kunna förvänta sig att det skorrades mer vid gränsen till Haiti på grund av handeln och den flitiga språkliga kontakten genom tiderna samt längs med den sydöstra kusten där det funnits stora haitiska bosättningar (Lipski 1994).

Fenomenet verkar vara relativt okänt. Orlando Alba, känd lingvist från Dominikanska Republiken, gör i sin bok "Cómo hablamos los dominicanos" (Alba 2004) 'Hur talar vi i Dominikanska Republiken' ingen referens till fenomenet. Han skriver däremot mer om

andra fenomen såsom vokaliseringen i norra delen av landet, i Cibaoregionen, och lateraliseringen i området kring Santo Domingo, huvudstaden.

Frågan är hur man ska tolka att Alba, en av Dominikanska Republikens främsta experter på språket, inte alls nämner skorr i en bok som ingående beskriver den dominikanska varianten av spanska. Kan det ha minskat i Dominikanska Republiken så att det inte längre är värt att beaktas som språkligt drag i denna variant av spanska?

Ett intressant inslag är dock det faktum att de områden där det skorras mest är de som ligger närmast Puerto Rico. Kanske kan detta vara en förklaring till varför skorr finns just där. Enligt Olmos (2008) finns en tradition att emigrera till Puerto Rico från Barahonaområdet och andra sydliga delar av Dominikanska Republiken, vilka traditionellt är sockerindustriområden och haitiska fästen. 'Me voy en yola', 'jag sticker på en flotte' är ett slanguttryck för att emigrera till Puerto Rico. Området som uppvisar skorr enligt kartan ovan (se sidan 18) är glesbygd och i viss mån förknippat med svart befolkning samt haitiska bosättningar i sockerrörsområden (O.N.E. 2002, Olmos 2008).

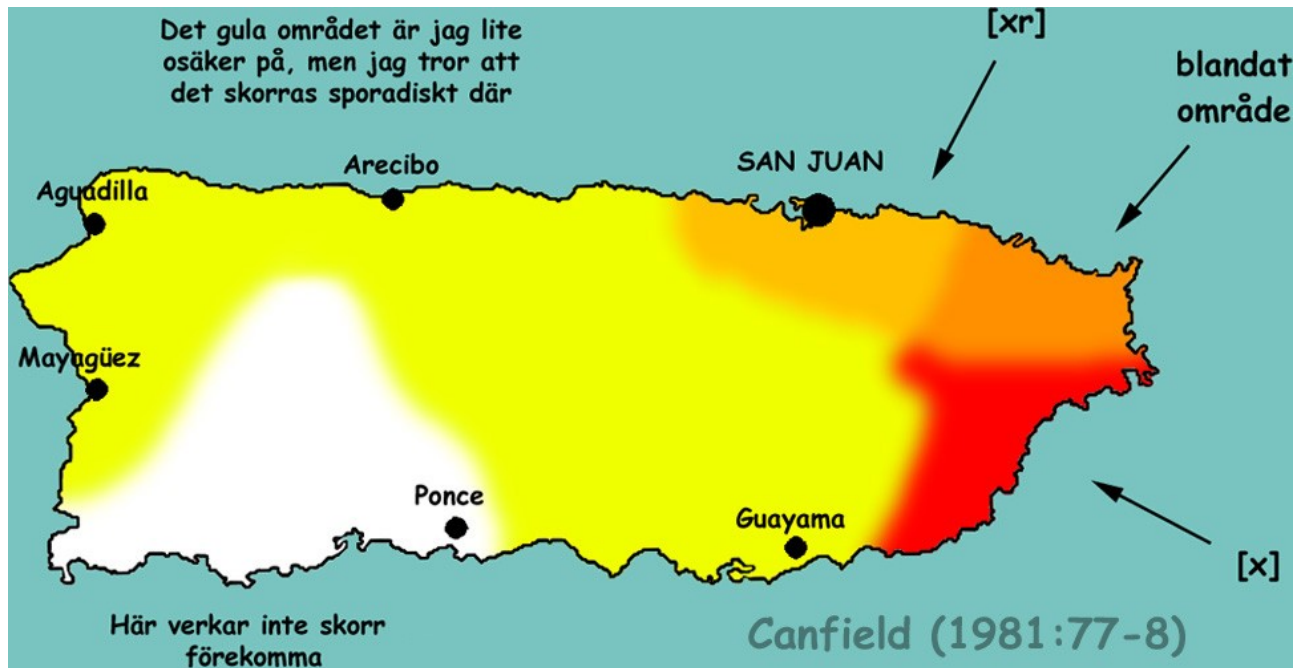
Dominikanska Republiken är också ett land med oproportionerligt stor migration. De flesta migrerar till huvudstaden och det medför stora problem för infrastrukturen där (Olmos 2008). Alternativt mål har alltid varit USA, där det bodde över 1,2 miljoner dominikaner enligt Census 2006.

Det går att hitta osignerade källor som nämner skorr som språkligt drag i Dominikanska Republiken (Wikipedia) och det nämns även i studier (Canfield 1981, Saborit 2008). Det är dock anmärkningsvärt att fenomenet inte nämns av lingvister som ingående studerar den spanska varianten av språket i den Dominikanska Republiken.

4.5 Resultat av enkäten för Dominikanska Republiken

Enkäten för Dominikanska Republiken hade minsta antalet informanter, 4. Det är svårt att värdera resultaten, men informanterna angav att även om de inte kände till någon som skorrar personligen, associerade de skorrande till de södra och sydöstra delarna av landet. Det är dessa områden man förknippar med och har belägg för att det förekommer skorr i, dvs El Seibo och den sydöstra kusten. Här har alltid funnits en stark haitisk närvaro och dessutom är de typiska sockerrörsområden. Av resultaten framgick också att skorr uppfattas som talfel och tecken på låg utbildning.

4.6 Skorr på Puerto Rico

Figur 8. Karta över skorr på Puerto Rico (Ritad av Parkvall på basis av data från Canfield (1981:77-8))

Kartan ovan visar hur skorret var spritt på Puerto Rico 1981 enligt Canfields kartläggning. Redan då kunde man konstatera en bredare spridning av skorr på ön, med en viss överrepresentation i de östra delarna av landet. Det vita området avser glesbygden i sydvästra delarna av landet. Enligt resultaten från Canfields undersökning skorras inte där. Detta har dock ändrats efter 1980-talet.

I två fältstudier av Holmqvist (2002 och 2005) under perioden 1993-1997 genomfördes två olika sociolingvistiska undersökningar i byn Castañer, i närheten av Lares, i nordvästra Puerto Rico. Syftet med undersökningarna var att analysera om dialektala drag förändrades med tiden, med social tillhörighet och yrke. Grupperna delades i män och kvinnor och dessutom i tre åldersgrupper:

65 och däröver, mellan 64-40 och under 40. Dessutom delades de upp i utbildningsnivå, relation till den lokala byn och eventuell tid i USA eller i huvudstaden San Juan.

Ett av de utmärkande dragen för den äldsta gruppen hos både kvinnor och män var den höga frekvensen av velariseringen av /r/, 90 % av kvinnorna och 88 % av männen. För gruppen 64-40 uppgick den velara realiseringen bland kvinnorna till 69 % och för männen till 62 %. De velara realiseringarna minskade dock markant i den yngsta åldersgruppen, 28 % för kvinnor respektive 37 % för män (Holmqvist 2002).

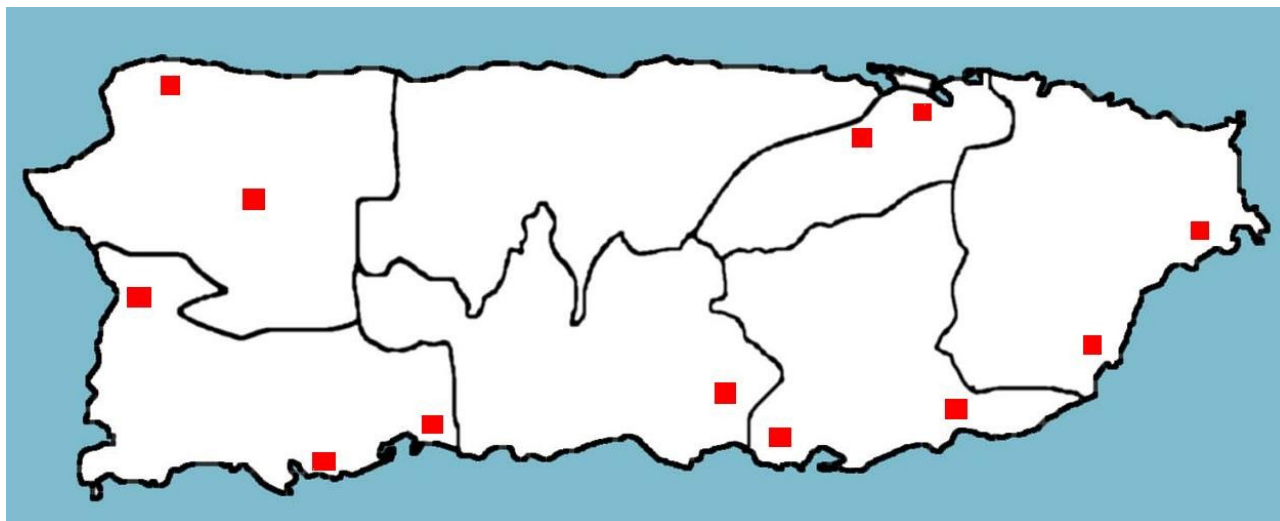
Något som skilde sig mellan respektive grupp var att de yngsta kvinnorna var de som var borta från byn längst tid och hade högst utbildningsnivå. För männen däremot var det mest åldersgrupp II, mellan 64-40, som lämnade byn en längre tid.

Dessa två undersökningar visar också att skorr förekom redan för över 50 år sedan i de centrala västra och sydvästra delarna av Puerto Rico, trots att det inte finns dokumenterat i tidigare material. Resultaten från Holmqvists undersökningar korrelerar positivt med resultaten från min egen skraddarsydd enkät för att kartlägga hur väl känt och accepterat skorr är på Puerto Rico. Puerto Rico har haft fransktalande bosättningar utspridda över hela ön. Med hänvisning till Puerto Ricos storlek, 8 870 km² landyta, och den demografiska explosionen under andra halvan av 1900-talet kan man kanske betrakta denna utbredning av skorr som en avspegling av fonetisk påverkan från franskan.

En annan aspekt att beakta är Puerto Ricos interna och externa migration. Det förefaller som om den totala migrationen generellt är hög. I Holmqvists undersökningar talas också om tidvis migration till antingen San Juan eller USA och hur detta påverkar både spridningen av skorr till andra delar av befolkningen och till andra områden, samtidigt som andra främmande drag anammas i glesbygden (Holmqvist 2005). Detta kan vara en annan möjlig förklaring till varför skorr har spritt sig i så hög omfattning.

Jag har inte lyckats hitta siffror för antalet och placeringen av de haitiska bosättningarna på Puerto Rico och därför är det svårt att spekulera i haitiernas inflytande i landet. Faktum kvarstår dock att haitierna har funnits på Puerto Rico och att landet fick ta över en del av arbetet inom sockerindustrin efter den haitiska revolutionen 1791 (Altagracia 2007).

4.7 Resultat av enkäten för Puerto Rico

Figur 9 Kartan visar skorr idag på Puerto Rico utifrån enkätens resultat

Enkäten besvarades av 13 informanter. Majoriteten av informanterna (9) bor på Puerto Rico och arbetar dessutom på la Academia de la Lengua de Puerto Rico, 'Spanska Språkakademin' som också erbjöd sig att göra en större undersökning. De andra fyra var bosatta utanför ön både i Sverige och i USA. Det som framgår av undersökningen är att fenomenet är allmänt mycket mer utbrett och socialt accepterat på Puerto Rico än i undersökningens andra länder. Fenomenet har även spritt sig till orter utanför ön, där det finns en hög koncentration av puertoricaner, såsom till New York.

Informanterna har angett nya orter som skorrande på ön, speciellt i de västra och sydvästra delarna, vilka av Canfields (1981) (se kartan på sidan 20) inte listats som skorrande. Detta tyder på att skorr har spritt sig ytterligare. Majoriteten av informanterna skorrade inte själva men gav uttryckt för att det inte längre är lika socialt stigmatiserat och att det inte associeras med talfel. På fråga 1 i enkäten, "uttalar du själv /r/ som det franska r:et?", är det möjligt att de missförstod frågan eftersom /r/ på Puerto Rico mest motsvarar en tonlös velar frikativa och inte låter *ungefär* som det franska r:et.

Många av informanterna arbetar med språk på Puerto Ricos "La Academia de la Lengua Española", och därför kände de möjligen till de exakta skillnaderna mellan dessa två realiseringar och uppgav att de inte uttalade /r:et/ som det franska. Det finns dock varianter av

franska som realiserar /r/ som en tonlös velar frikativa (Parkvall 2008). De flesta verkar dock ha förstått att det avsågs dorsala realiseringar i allmänhet. Nästan ingen uppgav att det skorrades i San Juan. De som inte själva var från Puerto Rico ansåg att skorr är en puertoricansk identitetsmarkör.

5. Diskussion av hypoteserna jämförda med resultaten

I avsnitt 1.2 presenterade jag mina fem hypoteser. Nedan avser jag jämföra hypoteserna med resultaten av undersökningen.

Hypotes 1

För att testa den första hypotesen, som berörde frågan om skorr kunde härledas till de afrikanska språken, måste vi få belägg för att skorr förekommer i områden som har eller har haft hög koncentration av svart befolkning. Detta skulle man kunna säga generellt om områden som östra Kuba, sydöstra Dominikanska Republiken och östra samt sydöstra Puerto Rico enligt resultaten av denna undersökning. Till dessa områden kom slavarerna från början, men en högre koncentration uppnåddes speciellt efter Haitis revolution 1791 och fram till ca 1860 då slaveriet avskaffades i Karibien (Lipski 1994). Slavarerna kom från många olika stammar och områden, men främst från västra Afrika.

Om vi skulle utgå ifrån den nuvarande språkliga situationen i Afrika och försöka extrapolera den bakåt i tiden, skulle vi kunna dra slutsatsen att slavarerna förde med sig flera hundra språk och dialekter till andra sidan Atlanten. Även om skorr är mycket ovanligt bland världens språk, kan vi varken påstå eller avfärda att det aldrig förekommit i något av dessa språk. Det är svårt att veta detaljerna i deras foneminventarier och exakt vilka fonologiska processer dessa språk har genomgått över tiden. Samtidigt vore det märkligt om skorr förekom i Afrika för femhundra år sedan men att det ändå inte finns några spår av fenomenet där idag.

Vi vet alltså att slavarerna kom från åtskilliga språkliga bakgrunder och att de fick använda spanska som lingua franca i sina nya miljöer (Montero 1998-1999). I åtskilliga offentliga dokument från olika epoker, genom skönlitteratur och andra essäer och samtidsbeskrivningar av slavernas sätt att tala 'habla bozal', bruten form av spanska, omnämns aldrig att de skulle skorra. Tvärtom bytte de ofta ut /r/ mot /l/. Detta tyder på att de som kom till karibiskt område inte hade /r/ i sitt foneminventarium eller att de bara tog efter någon dialekt eller drag i realiseringen av /r/.

En annan viktig aspekt att beakta är att den spanska, som var normen för tiden, var den som fungerade som lingua franca för alla. Så vitt vi vet har det aldrig förekommit skorr i Spanien (med undantag för i katalanska). Det är känt att de största grupperna som immigrerade

till Karibien kom först från Andalusien och sedan från Kanarieöarna. I båda dessa områden är lateralisering, dvs /r/ → /l/, ett känt fenomen (Gonzales 2003).

I östra Kuba ser vi att skorr idag inte är ett etablerat drag i dessa dialekter utan förekommer mer sporadiskt som en allofon till standardartikulation. I sydöstra Dominikanska Republiken är förekomsten av skorr mycket mer avgränsad än till de områden dit slavar togs. På Puerto Rico är situationen den motsatta, skorr är mycket mer utspritt än bara till de områden där det fanns hög koncentration av slavar och svarta. Hade skorr introducerats i spanskan genom slavar borde fenomenet ha varit vidare spritt än vad som idag är fallet.

Invandringen av svart befolkning och importen av slavar från Afrika har ibland skett koncentrerat och ibland upphört helt. I samtliga länder undersökta i denna uppsats började importen av slavar i början av 1500-talet (Gómez 2008) men det var inte förrän sent 1700-tal som importen började på allvar. Efter 1780 importerades flest slavar fram till 1850 och då var det kontinuerligt (Lipski 1994). Detta innebär att de som talade afrikanska språk aldrig var i majoritet i dessa länder och därför inte heller skulle kunna etablera nya språkliga normer. I grannlandet Haiti var den svarta befolkningen i majoritet länge. År 1801 bestod befolkningen av ca 30 000 vita och mer än 500 000 svarta slavar (Franco 1969:72 citerad i Lipski 1994).

Slavarna kom till helt nya språkliga miljöer och hade mycket lägre social status. De skulle dessutom få lära sig standardspanska, som var färgad av de olika dialekterna i Spanien. Även de fonologiska processerna som skedde i Spanien importerades direkt till öarna på grund av den kontinuerliga kontakten mellan de båda sidorna av Atlanten. Varför skulle slavarna börja skorra när det inte var det som var normen på någon sida av Atlanten?

De afrikanska språken har dock lämnat en del lexikala spår, i synnerhet när det gäller riter och besvärjelser, som praktiseras än idag och finns dokumenterade. Dessa källor är dessvärre transkriberade enligt spanskans fonetiska inventarium och därför kan vi inte veta om det fanns något fonem som motsvarade någon dorsal artikulation. Vi har absolut inget belägg för att det har förekommit skorr i någon av dessa språkgrupper. Det går inte att bevisa att skorr skulle kunna härstamma från afrikanska språk. I inget av de tre spanstalande länderna studerade i denna uppsats kan man se ett tydligt samband mellan hög koncentration av svart befolkning och skorr.

Hypotes 2

Hypotes nummer två utgår från idén om att skorr skulle kunna härledas till de indianska språken. För att testa denna hypotes måste vi jämföra befolkningens sammansättning i de studerade länderna. Några frågor är relevanta för ändamålet. Var finns indianerna i dag och finns det några specifika områden där de var bosatta? Hur korrelerar detta med skorr idag? Idealiskt skulle vi få resa 400 år bakåt i tiden för att kunna testa denna hypotes.

Såvitt vi vet fanns det tre olika indianfolk i dessa tre länder och de var bosatta över hela landytorna. Det finns egentligen inga källor att tillgå vad beträffar språken före kolonialtiden. Indianerna hade inget skriftspråk, istället hade de starka muntliga traditioner som försvann successivt i samband med att urbefolkningen så gott som utrotades.

Efter spanjorernas ankomst finns det flera välbevarade källor med beskrivningar av befolkningens utseende, matvanor, seder och livet på öarna i allmänhet. Det finns dock inga beskrivningar av språken i sig. Vi känner inte till vilka foneminventarier de hade. Vi kan inte heller rekonstruera deras foneminventarium, inte ens utifrån alla lexikala spår som finns än idag. Även dessa ordexempel är transkriberade enligt spanskans fonetiska normer. Vi vet inte heller hur många språk det egentligen handlar om. Det tvistas om huruvida det är två eller flera språk, eller ett med flera dialekter. Egentligen är det ingen som vet ty dessa språk fortlever inte.

Vi kan inte heller veta om det finns något levande språk bland indiankulturerna längs norra kusten av Sydamerika, t ex i Venezuela som kan vara besläktat med något av de språk som talades i de spanska Västindien. Kanske existerar ytterligare språk som är besläktade med de andra språk som tidigare talades på öarna, men att språk är besläktade innebär inte att de har samma foneminventarium. Vi kan därför inte heller dra slutsatser om huruvida dessa språk hade dorsala realiseringar eller starkt velariserade eller uvulariserade fonem som kan ha påverkat det spanska språket i samma riktning.

För att undersöka indianskt påbrå i nuvarande Karibien och kartlägga indianernas migration i området har det de senaste åren genomförts studier av mitokondrie-DNA i de karibiska länderna, specifikt i Puerto Rico och Dominikanska Republiken. Det fanns inga uppgifter för om Kuba alls genomfört denna typ av studie. För Puerto Ricos del framgick av studien att 61 % av befolkningen bär på haplogrupper, som är specifika för indianskt påbrå, i detta fall på mödernet (Martinez 2002). För Dominikanska Republiken gick det inte att få fram

exakta siffror (Luna 2002). Vidare har det framkommit att det bor indianättlingar på östra Kuba, som i viss mån bevarat sin livsstil och traditioner (Barreiro 2006).

Dessa undersökningar bevisar att indianskt blod lever kvar i generna och att det fortfarande finns indianättlingar i Karibien idag. Emellertid har inte dessa kartläggningar bidragit med nya kunskaper om indianernas språk. Inte heller har min undersökning gett oss ny information. Vi kommer sannolikt aldrig att få veta vilka fonologiska drag indianspråken i Karibien hade och därför inte heller få veta om skorr härstammar från indianerna.

Hypotes 3

För att kunna testa den tredje hypotesen att det är de haitiska och andra fransk-kreoltalande från Karibien som spritt skorret, måste vi undersöka var deras bosättningar har funnits och om dessa korrelerar med förekomsten av skorr idag.

De franskkreoltalande i karibiska övärlden talar fransk-lexifierade kreoler. De utgör den enda språkgruppen i Karibien förutom franska som konsekvent har skorr i sitt foneminventarium. Haitierna i synnerhet, men också de andra fransk-kreoltalarna har först kommit som slavar och i ett senare skede emigrerat till alla tre länderna i stort antal och har kommit att bosätta sig i egna områden. Genom seklerna har de kommit till de spansktalande öarna för att möta diskriminering som svarta slavar till franska markägare; isolering för att de talade ett annat språk och exploatering för att de utnyttjats som billig arbetskraft inom de olika industrierna.

Den första stora vågen haitisk migration skedde kring 1791 efter Haitis revolution. Då flydde de franska markägarna med sina haitiska slavar och dessa slavar hade inte mycket val i fråga om var de skulle bosätta sig. De kreoltalande slavarerna var ofta många på plantagen men för det mesta hamnade de tillsammans med andra 'esclavos bozales', slavar som talade bruten spanska och 'esclavos criollos' infödda slavar som talade flytande spanska. Här har vi igen en situation där haitierna och andra franskkreoltalare skulle lära sig använda spanska som lingua franca. Av naturliga skäl övergick de till att använda spanska för att kommunicera med alla andra och bibehöll haitiska och/eller kreolfranska som modersmål.

Efter att slaveriet avskaffades i slutet på 1800 talet kunde haitierna och övriga franskkreoltalare skapa egna områden på de olika öarna. Till en början i form av isolerade byar som i längden omvandlades till geografiskt stabila samhällen där de fick tillfälle att bygga och

utveckla sin kulturella identitet. Så småningom ökade de i antal genom andra och tredje generationens haitiättlingar, vilka blev alltmer integrerade i det spansktalande livet.

Som ett naturligt resultat av assimilationen började exogami förekomma. Detta har bidragit till ökad inbördes förståelse av spanska för haitierna och av haitiska för t ex. de ingifta kubanerna i Barranca, Santiago de Cuba. Det visar sig att första generationen haitier har bibehållit skorret, men redan från andra generationen haitier modifierar de successivt den dorsala artikulationen till en apikal realisering (Figueroa 2003). Haitierna var den största franskkreoltalande gruppen. De har också med tiden integrerats i de nya samhällena och bidragit till traditioner och nya matvanor, t ex *domplines*, 'kroppkakor' i östra Kuba. Deras religiösa riter har också kommit att bli en del av vardagen i de nya länderna, åtminstone på Kuba (Montero 1998-1999). Det beräknats för både Kuba och Dominikanska Republiken att sammanlagt 1 150 000 haitier har emigrerat till dessa länder fram till 1919 (Anglade 2007). De har bosatt sig i områden där sockerindustrin är framträdande och de fortsätter att komma än idag.

I Kuba kan man finna skorr sporadiskt, främst som idiolektalt drag. Velara realiseringar av /r/ förekommer som allofon till den alveolara varianten i områden där de haitiska och andra franskkreoltalande svarta invandrarna haft bosättningar eller nära dessa områden i Kubas östra del (Montero 1998-1999). Skorr korrelerar dock inte med de stora bosättningarna av haitier i provinsen Camagüey, som också ligger i öster. Detta är motsägelsefullt, för om spridningen av skorr följde ett logiskt mönster enligt denna hypotes borde det korrelera med samtliga områden där det har funnits stora haitiska bosättningar. Så är inte fallet.

Beträffande Dominikanska Republiken så korrelerar skorr med de stora haitiska bosättningarna i östra delen av landet dvs i typiska sockerrörsområden såsom La Romana, La Altagracia och El Seibo. Skorr korrelerar däremot inte alls med de övriga sockerindustriområden, såsom Cabo Beata, Barahona och San Cristóbal. Det korrelerar inte heller med området längs med gränsen där det språkliga utbytet historiskt sett har varit stort. Det går inte att belägga med källor om skorr minskat eller ökat i Dominikanska Republiken.

Haiti är Dominikanska Republikens näst största handelspartner efter USA. Det finns många haitier, som lär sig spanska av detta skäl, däremot är det okänt i vilken utsträckning dominikaner lär sig kreolska för att kunna göra affärer över landgränsen (Olmos 2008). Haitierna är än idag mycket diskriminerade i Dominikanska Republiken (Pina 2008).

Relationen mellan haitier och dominikaner har historiskt sett varit spänd, dels för att de är

grannar och delar samma ö samt för att de vid olika tidpunkter har ockuperat eller massakrerat varandra. Om relationen mellan haitierna och dominikanerna var så ansträngda, varför skulle den spansktalande befolkningen börja ta efter med skorr om det kunde associeras till fienden? Det var haitier och inte fransmän som ockuperade Dominikanska Republiken. Med tanke på naboeffekten är det inte konstigt att de vill skilja sig åt inte bara genom att tala två olika språk utan också genom att inte låna drag av varandras språk. Detta kan ju också vara en förklaring till varför skorr är undanträngd till den östra spetsen av landet.

Det har funnits haitiska bosättningarna på Puerto Rico, men det har varit svårt att få fram korrekta siffror. Många av de haitier som kommit till Puerto Rico har gjort det via Dominikanska Republiken och var redan naturaliserade medborgare vid tidpunkten för deras ankomst (Ponce 2008). Troligtvis är de haitiska bosättningarna liksom i grannländerna, stora. Puerto Rico hamnade i industriellt fokus efter Haitis revolution 1791 eftersom sockerproduktionen flyttades dit. Landet är otvivelaktigt skorrlandets centrum i det spansktalande Karibien. Frågan är varför fenomenet spritts mest där.

Det är möjligt att de haitiska bosättningarna, eftersom Puerto Rico är ett befolkningsmässigt relativt litet land, har haft ett större språkligt inflytande här. Utifrån resultaten för denna uppsats kan man inte helt avfärda att skorr kanske är ett drag som de haitiska bosättningarna har bidragit med men det går inte heller att bevisa.

Hypotes 4

För att testa hypotes fyra, som bygger på förmodan att skorr har uppkommit som resultat av intern utveckling, måste vi analysera fenomenet skorr och dess förekomst i världens språk. Vi måste dessutom överväga sannolikheten för att skorr skulle sprida sig spontant i det studerade området.

Ibland inträffar oförklarliga förändringar i språk. Dessa förändringar kan innebära en stor avvikelse från normen. Det är svårt att förstå hur en så stor fonologisk förändring som skorr har kunnat uppkomma i spansktalande Karibien när apikal realisering av fonemet /r/ är standard i hela spansktalande världen i övrigt.

Kanske kan skorr ha uppkommit genom intern utveckling utan påverkan från annat europeiskt språk eller något av de andra språk, som fanns i området. Möjligen också från något av de språk som importerades bland annat genom slavarerna. Det skulle ju också kunna vara att

flera språk och etniska grupper som hade dorsala artikulationsställen i sitt foneminventarium bidrog till uppkomsten av skorr om spanska språket i Karibien höll på att ta form och var mer mottagligt för förändringar eller innovationer.

Fonemet /r/ tillhör den kategori fonem, som har flest allofoner överhuvudtaget i världens språk och även i spanska. Så är det även på Kuba enligt kartläggningen av *Atlas Lingüístico de Cuba (AlCu)* (Valdor 2007). Dessa /r/ kan realiseras på olika sätt och på olika artikulationsställen. Ändå är dorsala realiseringar av fonemet /r/ ytterst ovanliga bland språken i världen och finns koncentrerade till de indoeuropeiska språken i Europa (Parkvall 2007). Om man studerar hur skorrphenomenet spred sig i Europa och jämför det med Karibien finns det paralleller i utvecklingen.

Skorr är ett geografiskt isolerat fenomen som följer ett visst mönster. Även om koncentrationen av skorrande språk finns i Europa innebär inte detta att alla länder och alla landskap i varje land där skorrar. I vissa länder skorrar alla medan i andra skorras bara i vissa dialekter. Så är det också i det spansktalande Karibien. Detta trots att länderna i både Europa och Karibien är relativt språkligt homogena.

Enligt de undersökningar, som jag har analyserat förekommer 10 olika realiseringar av fonemet /r/ i spanska Karibien. Dessa allofoner är som följer [h], [l], [d], [Ø], [n], [j], [ʋ], [x], [R] och [χ], (IPA, Hara 1989) För dessa sista tre, som är velara och uvular, förekommer dessutom distinktionen i särdragen [-SON] och [+SON] (IPA).

Spanska i allmänhet utnyttjar mer främre och centrala artikulationsställen. Fonemet /r/ har flera allofoner i alla varianter av spanska men ingen annanstans än i Karibien förekommer dorsala artikulationer (Canfield 1981).

Om ett språk har ett givet foneminventarium, som saknar särdragen för en allofon, eller i övrigt inte utnyttjar artikulationsställen av detta givna eller annars liknande fonem förefaller det osannolikt att språket självt utvecklar ett fonem som avviker starkt från ordinarie inventarium utan påverkan från ett annat språk. Även de olika teorier som finns kring spridning av skorr i Europa utgår från att det har varit genom kontakt (Parkvall 2007:25).

Spanska är inte heller ett språk med stort foneminventarium och ovanliga artikulationsställen. Givet dessutom att man aldrig kunnat dokumentera skorr i Spanien och att man ser den generella tendensen i spanska att realisera /r/ och dess allofoner apikalt är det svårt att betrakta skorr som resultat av intern utveckling. Det förefaller osannolikt att det skulle

uppkomma ett fonem med ett artikulationsställe, vilket är mycket ovanligt för spanska språket i övrigt, utan att ha haft kontakt med ett annat språk, som faktiskt har liknande fonem i sitt inventarium.

Hypotes 5

För att testa hypotes 5 måste vi undersöka om skorr idag korrelerar med de områden där det funnits hög koncentration av vit fransktalande befolkning. Generellt kan man säga att både på Puerto Rico och på Kuba har det funnits områden där den franska närvaron varit stor. Kubas del korrelerar skorr idag med de franska bosättningarna i Pinar del Río och Cienfuegos (se karta på sidan 16). Dessa två provinser har också traditionellt haft vit befolkning (Alert m fl 2001). Cienfuegos är dessutom en stad grundad av fransmän (Centelles 2007).

I Havanna förekommer skorr fast i mindre grad. Till Havanna kom fransktalande främst från Louisiana. Snart började överklassen anamma franska vanor och språket (Ortiz 1991:224). Det faktum att överklassen på Kuba tog till sig det franska innebär inte att vi får belägg för att de skulle börja realisera /r/ dorsalt i spanskan, när standarduttalet är apikalt. För de östra delarna av Kuba korrelerar inte heller skorr med vit fransktalande bosättningar, eftersom den delen av landet har haft större koncentration av svart befolkning, främst i Santiago och Guantánamo.

Ett speciellt fall är provinsen Camagüey. Länet har haft vita fransktalande bosättningar ända sedan 1700-talet då franska präster i vad som idag är Kanada fick etablera en religiös orden i stadens kyrka (Carrera 2005). I samband med Haitis revolution flydde också vita fransmän dit med sina slavar. Detta blev också början på en mycket större fransk och franskkreoltalande bosättning som växer än idag (Gómez 2004). Vidare har Camagüey traditionellt haft boskapsskötsel som huvudsysselsättning (Figueroa 2004), vilket oftare associeras till vit befolkning (Alert m fl 2001), men så är inte fallet här.

Denna provins avviker från det typiska. Man skulle kunna förvänta sig att skorr med tanke på den höga andelen fransktalande och senare fransk-kreoltalare i provinsen skulle förekomma. Det visade sig emellertid att skorr inte alls förekommer i Camagüey enligt de undersökningar som studerats i denna uppsats. Under kartläggningen inför publikationen av *ALCu (Atlas Lingüístico de Cuba)* visade Camagüey sig vara en av de få provinser där 89,9 % av befolkningen

realiserade /r/ enligt standardens apikala artikulation, medan resterande antingen lateraliserade eller eliderade fonemet helt (Valdor 2007).

För Dominikanska Republikens del korrelerar skorr och fransktalande bosättningar i östra delen av landet men inte alls vid nationsgränsen, där kontakten mellan de båda språken har varit kontinuerlig. För att hypotesen 5 ska kunna antas för Dominikanska Republiken borde även gränsområden ha skorr. Man kan ju tänka sig att språkkontakten vid gränsen gäller mest haitiska och spanska, inte franska från de vita fransktalarna.

Puerto Rico verkar för mig vara ett speciellt fall. Landet har haft fransktalande befolkning spridd över hela ön. Det var 1815 då *Real Decreto de Gracia* 'Kungliga Dekret av Nåde' undertecknades i Europa. Detta var ett avtal som tillät vänligt inställda européer att emigrera till Karibien och äga mark samt utveckla sina affärsidéer, förutsatt att de bekände sig till katolicismen och svor lojalitet till den spanska kronan. Detta ledde till en stor våg av vita europeiska invandrare till Puerto Rico (de Cancio 2008). Enligt Canfield (1981), förekommer skorr främst i sydöstra delen av landet, i områden med hög andel svart befolkning (Census 2000).

Å andra sidan hävdade Lipski (Lipski 2008) att det mest är vit befolkning i glesbygden som skorrar. Detta korrelerar med senare undersökningar (Holmqvist 2005). Faktum kvarstår dock att man skorrar mindre i norr, i området kring San Juan (Canfield 1981, Enkäten 2008). Detta avviker från hypotesen eftersom även detta område har haft fransktalande bosättningar.

Om man som jämförelse studerar området kring Río de la Plata, idag gränsen mellan Argentina och Uruguay, där det fanns ca 220 000 fransktalande under 1880-talet (Sarramone 1999) så kan ändå inget skorr beläggas. Av dessa fransktalande återvände 120 000 (Sarramone 1999).

Men dessa siffror är små om man jämför med antalet fransk- och fransklexifierade kreoltalare i Karibien under flera hundra år. Det är däremot möjligt att anta ett samband mellan skorr idag och att franska språket har representerats av stora antal talare av franska eller av fransk-lexifierade kreoler i Karibien i allmänhet. Skorr korrelerar ibland med fransktalande bosättningar i alla tre länderna och ibland inte alls. Märkligt är att spanska och franska är två världsspråk som, på båda sidor av Atlanten, levt sida vid sida. Varför har skorr uppkommit just i Karibien, men inte i andra delar av Sydamerika och inte alls i Spanien? Jag tror emellertid inte att det är en slump att skorr förekommer i just de områden där det franska språkets närvaro har varit

så stor. Den fransktalande befolkningen i Karibien har flyttat runt mellan de olika öarna och kom att skapa helt nya samhällen.

Skorr spred sig i Europa troligtvis från franskan (Parkvall 2007). I Spanien har man som tidigare nämnts inte dokumenterat skorr, annat än i katalanska. Det har man däremot i Karibien. Jag tror att flera faktorer kan ha bidragit till detta. Spanien och Frankrike var båda stora etablerade nationer. Dessa länder har som grannar en lång historia av krig med varandra på båda sidor av Atlanten. Båda länderna har haft ett stort antal kolonier, men Frankrike hade flest i Afrika, medan Spanien hade flest i Sydamerika.

I Afrika finns det inte dokumenterat skorr (Parkvall 2007). Detta är motsägelsefullt eftersom Frankrike hade många kolonier där. Man skulle kunna tänka sig att dorsala realiseringar av /r/ borde ha smittat av sig i så fall. Afrika är en kontinent med hög språkdiversitet, men där har man inte utrotat den lokala befolkningen i lika hög grad som i Amerika. Kanske är det därför som skorr inte fick fäste. Språken där var mer stabila.

Sydamerika har å andra sidan en komplicerad historia med massinvandring. Länderna i Karibien genomgick en destabiliserande process när indianerna utrotades och man ersatte den lokala befolkningen med slavar från Afrika. Efter Haitis revolution flydde tusentals fransktalande till de spansktalande länderna. Även om fransmännen och senare haitierna fick lära sig spanska för att kommunicera, behöll de sitt språk och sina traditioner. Än idag undervisas i haitisk kreol på Kuba.

Detta betyder att haitiernas närvaro har varit och är mycket stark, speciellt koncentrerad till de östra delarna av Kuba och till sydöstra delarna av Dominikanska Republiken. Detta sammanfaller med områden där skorr finns dokumenterat.

I Sydamerika har också de spanska varianterna färgats av kontakten med de lokala språken och av språkliga drag hos de stora invandrargrupperna (Henriquez 1921, 357-361). Det är dock belagt att det inte finns skorr någon annanstans i Sydamerika än i Karibien. Detta kan inte vara ren slump utan jag tror att skorr är ett fenomen som resultat av en fonetisk förändring av fonemet /r/ i spanska och att denna orsakats av kontakt mellan spanska och franska. Även om spridningen av skorr är begränsad i den spansktalande Karibien har dorsala artikulationer kommit att användas vanligast som allofon till de apikala artikulationerna. Givet att skorr är så ovanligt bland världens språk och det bara finns skorr i spanska i de områdena där det funnits stora grupper fransktalande, är indicierna starka att skorr är ett resultat

av dessa två språks kontakt med varandra. Det är fortfarande en öppen fråga vad det är som konstituerar denna händelse i vissa situationer och inte i andra liknande.

6. Sammanfattning och slutsatser

Kärnan i denna uppsats har varit att försöka hitta en geografisk korrelation mellan skorr och närvaro av de olika språk- och etniska grupperna i den karibiska regionen för att kunna testa de olika hypoteserna och försöka förstå hur dessa olika språk skulle ha kunnat påverka spanskan så att skorr uppkommit. Dessvärre är tillgång till tillförlitliga data ett stort hinder då det som finns är ofta inkomplett. Vidare gav enkäten inte någon ny information, därför kunde jag inte heller utnyttja resultaten på annat sätt än det jag gjort.

Majoriteten av de språk som varit inblandade i upphovet till de spanska varianterna i Karibien finns inte dokumenterade, i synnerhet inte i ljudform. Dessa varierande etniska grupper har dessutom smälts samman på olika sätt, ibland genom exogami och ibland genom utrotning. Detta innebär att det på sin höjd finns ättlingar till dessa grupper och de har inte burit språken vidare. Av dessa olika anledningar går det inte att med säkerhet säga hur skorr har uppstått i Karibien. Ibland korrelerar de skorrande områdena med de fransktalande bosättningarna, eller med hög koncentration av svart befolkning och slavar, eller med traditionellt vit befolkning i glesbygden och ibland korrelerar det inte alls.

Det som är intressant är att skorr korrelerar *i stort* med de områden där det funnits fransktalande närvaro, det vill säga i Karibien. Märkligt är dock att skorr inte spritt sig mer än man skulle kunna förvänta sig med tanke på att alla tre länderna är små och att det förekommit migration sinsemellan genom tiderna.

Eftersom skorr är så ovanligt bland världens språk är det dock knappast slumpen som gjort att det uppstått i detta område. När det gäller skorr i spanskan existerar det bara i områden där franska och spanska har haft mycket långvarig kontakt med varandra. Även om vi skulle betrakta dorsala realiseringar av /r/ som allofoner, så har de uppkommit just i det Karibiska området, där franskans närvaro har varit som starkast i Latinamerika. Jag tror att franska måste ha påverkat Karibien utgör ett dialektalt område som avspeglar själva blandningen av svart, vit, fransk och indiansk befolkning. Franskans influens måste återspeglas på något sätt. Indicierna är starka för att detta skett genom att skorr uppkommit.

6.1 Sammanfattning av hypoteserna

Hypotes	Skorr i foneminventarium	Bosättningar	Geografisk korrelation
Afrikanska språk	Okänt	Hög koncentration i vissa områden	Ibland
Indianska språk	Okänt	Mest ättlingar inga levande språk	Går ej att bevisa
Haitier/ kreolfranska	Ja	Hög koncentration i vissa områden	Ibland
Intern utveckling	Förekommer som allofon	Ej tillämpbar	Velara allofoner förekommer slumpmässigt i alla områden, de följer dock inget enhetligt mönster utan tycks förekomma mer som idiolekt hos individer än i specifika områden.
Franska	Ja	Utspridda över olika områden	Ibland

Tabell 1. Tabellen sammanfattar resultaten av hypotestesterna.

6.2 Förslag till framtida studier

Fenomenet måste kartläggas i en större skala. Skorret verkar sprida sig på Puerto Rico men är fortfarande ganska isolerat på Kuba och i Dominikanska Republiken. Eftersom realiseringen av fonemet /r/ har så många olika sätt och artikulationsställen i den spansktalande världen vore det värt att utöka undersökningsområdet till intilliggande länder med kust mot Karibien för att kartlägga om även dessa har dorsala realiseringar. En person i enkäten nämnde att i Colombia skulle det finnas skorr. Frågan är om informanten inte blandar ihop assibilation, vanligt förekommande i Centralamerika, med velarisering och uvularisering som är de dorsala dragen förekommande i Karibien.

7. Litteraturförteckning och elektroniska källor

Aja, A. (2000) La Emigración Cubana hacia Estados Unidos a la Luz de su Política Migratoria, (Fragmento), *CEMI (Centro de Estudios de la Migración Internacional)*. La Habana.

http://www.cubaminrex.cu/Enfoques/lac_la%20emigracion%20cubana%20hacia%20estados%20unidos_tc.htm

20080625

Alba, O. (2004) Cómo hablamos los dominicanos, *Grupo León Jiménez, Biblioteca Virtual*.

http://www.glj.com.do/home.php/biblioteca_virtual/como_hablamos_los_dominicanos

20080420

Alert m fl. (2001) Incidencia del cáncer de piel en Cuba, 1988-1997, INOR, *Instituto Nacional de Oncología y Radiobiología, Rev Cubana Oncol 17(3):151-7*.

http://bvs.sld.cu/revistas/onc/vol17_3_01/onc01301.htm

20080615

Alvarado, J.A. (2008) La ruta del esclavo, *Archivo Cubano- Una identidad in movimiento*.

<http://www.archivocubano.org/ruta.html>

20080713

Anglade, G. (2007) La migración haitiana, *Le Nouvelliste* citerad i *Haiti Chèrie*.

<http://petitionvillehaiti.blogspot.com/>

20080520

Altgracia, C. (2007) Sin dejar piedra sobre piedra, Imágenes de la Revolución Haitiana en Puerto Rico a Comienzos del siglo XIX. *Revista Investigaciones No 3, Universidad de Puerto Rico en Arecibo*.

<http://amauta.upra.edu/vol3investigacion/investicarlos.pdf>

20080618

Azcárate, G. (2008) De Migraciones y Exilios, *Rootsweb.ancestry.com*

<http://www.rootsweb.ancestry.com/~domwgw/migraciones-exilios.htm>

20080710

Balga, J. & Bernal, S. (2003) El Legado Indoamericano en el Español del Caribe Insular Hispano. *Convergencia No 32, mayo-agosto 2003, ISSN 1405-1435, UAEM, México, Anuarios L/L, edición especial, Instituto de Linguística y Literatura, Cuba*

<http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/105/10503203.pdf>

20080420

Barreiro, J. (2006) *Indigenous Resurgence in the Contemporary Caribbean: Amerindian Survival and Revival*.

<http://www.centrelink.org/resurgence/cuba.htm>

20080620

Bejarano, M. (1993) La inmigración a Cuba: 1902-1933. *Universidad Hebrea de Jerusalén, Estudios Interdisciplinarios de América Latina y el Caribe, Volumen 4, No 2, Jul-Diciembre 1993*
http://www.tau.ac.il/eial/IV_2/bejarano.htm
20080630

Cancio de, H. (2008) La Presencia Germánica en Puerto Rico. *PREB, Nuestra trayectoria histórica y cultural*.
<http://www.preb.com/articulos/alemanes.htm>
20080721

Canfield, L. (1981) Spanish Pronunciation in the Americas, University Of Chicago Press

Carreras, D. (2005) Las Relaciones Cuba-Canadá en el Siglo XVII. Primer Seminario de Estudios Canadienses. Universidad de Oriente. Cuba
www.flacso.uh.cu/sitio_canada/articulos/relaciones_deliocarreras.pdf
20080721

Cassá, R. (1977) Historia social y económica de la República Dominicana. Santo Domingo: *Alfa y Omega*, 1977.

Centelles, A. (2007) Con impronta francesa, pero siempre cubana. *Somos Jóvenes Revista Digital, Casa Editora Abril, 2007*
<http://www.somosjovenes.cu/mipais/semana/cienfuego.htm>
20080630

Choy, L.R. (1983) "Estudio sincrónico del consonantismo en el habla popular urbana de Cuba" (1977-1982) - Academia de Ciencias de Cuba

Darias, J.L. (2003) Algunas consideraciones sobre el debilitamiento de la vibrante distensiva en la variante pinareña del español hablado en Cuba. *Revista Pedagógico Científica Mendive. Año 1. No 2 enero-marzo 2003. Instituto Superior Pedagógico, Pinar del Río, Cuba*
<http://www.pr.rimed.cu/sitios/Revista%20Mendive/Num2/9.htm>
20080710

Dohotaru, P. (1998-1999) Condicionamiento lingüístico y social de la variante -/R/ en el habla de los habaneros universitarios. (*Anuario L/L 29-30 Estudios Lingüísticos 13-14 pags 51-76*)

Espinosa, O. (2006) La Vivienda en Cuba. *Futuro de Cuba*
http://www.futurodecuba.org/la_vivienda_en_cuba.htm
20080628

Espronceda, M.E. (2000) La inmigración haitiana y jamaicana: mezclas y estrategias de reproducción. *Universidad de Oriente, Santiago, Cuba*.
<http://ojs.uo.edu.cu/index.php/stgo/article/viewPDFInterstitial/14500203/478>
20080629

- Fernández, A. (2000) La inmigración española en la Argentina y el comercio bilateral. *Amérique Latine Histoire et Mémoire, Numéro 1-2000*.
<http://alhim.revues.org/document57.html>
 20080615
- Hernandez, R. (2000) La división del español de América en zonas dialectales.
http://www.analitica.com/bitblo/roberto/zonas_dialectales_america.asp
 20080520
- Figuroa, V.J. (2004) /-r/ en el español no estándar de la región suroriental cubana. *Revista virtualHispanista, Río de Janeiro, No. 17*.
www.hispanista.com.br/revista/artigo151esp.htm
 20080520
- Figuroa, V.J. (2003) Contacto Lingüístico español –kreyol en una comunidad cubano-haitiana de Santiago de Cuba. *Revista Virtual Hispanista 2003*, 114, Hispanista Vol IV - no 13 - abril - mayojunio-2003
<http://www.hispanista.com.br/revista/artigo114esp.htm>
 20080522
- García, I.(2006) "Región Histórica – Región deprimida y método retrospectivo. Su aplicación a un caso" *ISRI, Instituto Superior de Relaciones Internacionales*.
<http://www.isri.cu/Paginas/Investigaciones/Investigaciones/Investigaciones46.htm>
 20080627
- Gómez, R. (2004) El haitiano en Cuba. *El Haitiano en Cuba*.
<http://blogs.ya.com/elhaitianoencuba/200410.htm>
 20080415
- Gómez, R.(2005) La presencia haitiana en Cuba. *El Haitiano en Cuba*.
<http://voducuba.blogspot.com/2005/11/la-presencia-haitiana-en-cuba.html>
 20080710
- Gómez, J. L. (2008) Cronología: Esclavitud y Trata del Negro en América. *Ensayistas.org*
<http://www.ensayistas.org/antologia/XIXE/castelar/esclavitud/c-esclavitud.htm>
 20080710
- González, J.A.(2003) La fonética de las hablas extremeñas. *Geolectos.com*
<http://www.geolectos.com/ree-2-2003.pdf>
 20080723
- Granda de, G. (1994) Español de América, Español de África y Hablas Criollas Hispánicas, Consecuencias lingüísticas de un período histórico dominicano Chapter 9 (la dominación haitiana, 1822-1844) *Nº Edición: 1ª*, MADRID
- Guèniat, C. 2008, personlig korrespondens

Hara, M. (1989) AIH Actas X, Una Perspectiva Diacrónica Española, *Centro Virtual Cervantes*.
http://cvc.cervantes.es/obref/aih/pdf/10/aih_10_4_042.pdf
20080715

Henríquez, P. (“Observaciones sobre el español de América” *Revista de Filología Española*,
VIII(1921),
357-361)

Holmqvist, J.C. (2005) Social Stratification in Women's Speech in Rural Puerto Rico: A Study of
Five Phonological Features. *Temple University, Philadelphia, USA*.
<http://www.lingref.com/cpp/wss/2/paper1145.pdf>
20080630

Holmqvist, J.C. (2002) In Lofti Sayahi (ed) *Selected Proceedings of the First Workshop in
Spanish Sociolinguistics (SUNY Albany, 2002)*
<http://www.lingref.com/cpp/wss/1/paper1009.pdf>
20080630

IPA sid 32 om hypotes 4 om skorr som intern utveckling
http://es.wikipedia.org/wiki/Alfabeto_Fon%C3%A9tico_Internacional
20080630

Kobel, J. (2008) Co-founder of *Boricua.com* personlig korrespondens

Lindau, M. (1985). ‘The story of /r/’. In V.A. Fromkin (ed.). *Phonetic linguistics*. London: Aca-
demic Press. 157–168.

Lipski. J. (2008) Personlig korrespondens

Lipski. J. (2004) A new perspective on Afro-Dominican Spanish:the Haitian contribution 1994,
*University of
New Mexico*.
<http://www.personal.psu.edu/jml34/afrodom.pdf>
20080520

Lipski. J. (1994) Nuevas perspectivas sobre el español afrodominicano, *Universidad Estatal de
Pennsylvania*. <http://www.personal.psu.edu/jml34/afrohait.pdf>
20080520

López, H. (1983) Estudios sobre el español de Cuba, España, Ed. Anaya, D.L. 1971.- 188 p.; 8°.

López, H. (1991) Investigaciones Léxicas Sobre El Español Antillano: Colección estudios ; 154,
Pontificia Universidad Católica Madre y Maestra, Santiago, República Dominicana.

Luna, F. (2002) ADN Mitocondrial Taino en la República Dominicana. [30 párrafos]. *KACIKE: Revistade la historia y antropología de los indígenas del Caribe* [Revista electrónica], Edición Especial, Lynne Guitar, redactora.

<http://www.kacike.org/CalderonEspanol.html>
20080512

Marcano, J. (2008) Personlig korrespondens

Márques, C. (2001) Migración interna, *Cubamet*
<http://www.cubamet.org/CNews/y01/oct01/19a9.htm>
20080714

Martínez, J.C. (2002) El uso del ADN mitocondrial para descubrir las migraciones precolombinas al Caribe: Resultados para Puerto Rico y expectativas para la República Dominicana. [34 párrafos]. *KACIKE: Revista de la historia y antropología de los indígenas del Caribe* [Revista electrónica], Edición Especial, Lynne Guitar, redactora.

<http://www.kacike.org/MartinezEspanol.html>
20080512

Millet, J. y J. Corbea (1987). Presencia haitiana en el Oriente de Cuba. **Del Caribe**. Santiago de Cuba. Año IV. No. 10 :72-80.

Montero, L. (1998-1999) Una peculiaridad lingüística en el habla rural del oriente cubano: la /r/ velar (*Anuario L/L 29-30 (1998-1999) Estudios Lingüísticos* 13-14 pags. 89-95

Montero, L. (2005) – Apuntes sobre el español de Cuba.
http://www.imaginando.com/lengua/archivos/cat_estudios.html
20080520

Negrón, J.A. (2007) Calidoscopio sobre Historia - Museo de la Raíz Africana, legado africano en la cultura de Puerto Rico, *AfricaInfoMarket*.

[http://www.africainfoMarket.org/aim/AIM/published/DEFAULT/node_4254.jsp?
&CATID=789&PRDID=39957](http://www.africainfoMarket.org/aim/AIM/published/DEFAULT/node_4254.jsp?&CATID=789&PRDID=39957)
20080710

Olmos,C. (2008) Personlig korrespondens.

ONE Dominicana, *Oficina Nacional de Estadísticas de República Dominicana*.

<http://www.emiliopolis.net/es/int/dem/demrd.htm>
20080630

Ortiz, F. (1991) Estudios Etnosociológicos, *Editorial de Ciencias Sociales*, La Habana, Cuba

Parkvall, M. (2007) Varför har det skorrande r-ljudet spritt sig så snabbt över Europa?
Språktidningen nr 1/2007 sid 23-27

- Pina, D. (2008) Denuncian se acentúa discriminación haitiana. *Diariodigital R.D.*
<http://www.diariodigital.com.do/articulo,14406,html>
20080723
- Ponce, J. (2008) Personlig korrespondens
- Rabin, B. (2008) History of Vieques
<http://www.enchanted-isle.com/elfortin/history.htm>
20080712
- Ruiz, V & Millares, E. (1984) El Consonantismo en Cuba, los laboratorios de fonética, Lingüística, *Editorial de Ciencias Sociales*, La Habana, Cuba
- Saborit, J. (2008) Rasgos Fonéticos, *El español de la República Dominicana*
<http://www.geocities.com/saborit72/fonetica.ht>
20080529
- Santos, M. (2006) Franceses en el suroriente de Cuba. *Caribenet.info- El portal del Caribe.*
http://www.caribenet.info/pensare_06_santiesteban_franceses.asp?l=
20080630
- Sarramone, A. (1999) Los Abuelos Bearnese y gascones, *Editorial Biblos-Azul*
- Soto, J.L. (2004) República Dominicana : Denuncian bandas de haitianos y dominicanos trafican con migrantes indocumentados, *Alter Presse.*
<http://www.medialternatif.org/alterpresse/spip.php?article1287>
20080712
- Sourdis, A. (2007) Azúcar una alternativa imposible en el siglo XVIII.
Observatorio del Caribe, Cátedra Virtual Un Caribe sin plantación
http://www.ocaribe.org/downloads/catedra_virtual/articulo_sourdis.pdf
20080630
- Valdor, J.A. (2007) Visión geolectal de Cuba, *Instituto de Literatura y Lingüística “José Antonio Portuondo Valdor, Sprachen, Gesellschaften und Kulturen i Lateinamerika, Peter Lang, Internationaler Verlag der Wissenschaften Band 8*
- Von Zeipel, K. (2008) Personlig korrespondens

Enkät

ENCUESTA

Esta encuesta forma parte de un proyecto de tesis de Lingüística para la Universidad de Estocolmo.

¡Gracias por su participación!

El propósito de esta encuesta es establecer las diferentes formas de pronunciación de la R en el área del Caribe, específicamente en Cuba, República Dominicana y Puerto Rico. La pronunciación estándar en español es con la punta de la lengua. En esta encuesta queremos recoger datos sobre otras formas de pronunciación de dicho fonema en español. ***Muchos conocen el término arrastrar la R, es decir una R que se parece en la pronunciación a la R francesa, con la garganta y/o con la parte de atrás de la lengua.*** Por favor conteste las siguientes preguntas:

1- ¿Pronuncia usted la R en español como la R francesa?

2- ¿De qué ciudad y de qué país es usted?

3- ¿Conoce usted a alguien que la pronuncie así? ¿De dónde es? Especifique ciudad y país por favor.

4- Por favor indique cómo reacciona usted ante los siguientes enunciados:

a) Asocio esta pronunciación con un defecto del habla Sí No

b) Me parece una pronunciación refinada Sí No

c) Ninguna de estas opciones

5- ¿Asocia usted esta pronunciación con alguna zona determinada de su país?

6- Alguna otra observación

Nombre: (opcional)

Sexo:

País:

País de Residencia:

5.5 Översättning av enkäten

ENKÄT

*Denna enkät är en beståendedel av ett uppsatsprojekt för Språkvetenskap på Stockholms
Universitet
Tack för deltagandet!*

Avsikten med denna enkät är att få fram de olika sätt att realisera fonemet /r/ i den spanskatalande Karibien, specifikt på Kuba, Dominikanska Republiken och Puerto Rico. Standard uttalet för /r/ är apikal. Med denna enkät vill vi samla in uppgifter för de andra sätten att uttala fonemet /r/ på spanska. ***Många känner till termen att skorra, det vill säga att man uttalar /r/ på spanska på ett liknande sätt som man gör på franska, med strupen och/eller baksidan av tungan.*** Vänligen svara på följande frågor:

1- Uttalar du spanska R:et som den franska?

2- Från vilken stad och vilket land kommer du ifrån?

3- Känner du någon som uttalar det på ”franskt sätt”? Varifrån kommer personen? Vänligen specificera stad och land.

4- Vänligen markera hur du reagerar på följande påståenden:

a) Jag associerar detta uttal med ett talfel	Ja	Nej
b) Jag tycker att det låter fint att uttala det så	Ja	Nej
c) Ingetdera		

5- Förknippar du detta uttal med en speciell del av ditt land?

6- Något att tillägga:

Namn: (valfri uppgift)

Kön:

Födelseland:

Vistelseland: